

**1968: UNS
JOCS OLÍMPICS
INNOVADORS
I UNIVERSALS**

Fundació Barcelona Olímpica

AULA D'HISTÒRIA

1968: UNS
JOCS OLÍMPICS
INNOVADORS I
UNIVERSALS

Autor
JOAN MANEL SURROCA

Fundació Barcelona Olímpica

Editat per: Fundació Barcelona Olímpica (FBO)
© 1968: UNS JOCS OLÍMPICS INNOVADORS I UNIVERSALS
Surroca, Joan Manel
1a edició – Barcelona, Espanya: 2018

© Fotografies pàgines interiors tots els drets reservats:

- © 1968 / Comité International Olympique (CIO)	pàg.10, pàg. 13 i pàg. 14
- © 1968 / Antoni Campaña Bandranas	pàg. 15
- © 1968 / Pérez de Rosas / Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB)	pàg. 21
- © Objecte col·lecció museu / Comité International Olympique (CIO)	pàg. 22
- © 1968 / Kishimoto / Comité International Olympique (CIO)	pàg. 23, pàg. 27, pàg. 29
- © 1968 / Miquel Torres i Bernades	pàg. 24
- © 1968 / Toni Nogués	pàg. 34

© Portada: Objecte col·lecció museu / Comité International Olympique (CIO)

INSTRUCCIONS ESPECIALS I ALTRES NOTES

© Tipografies:

S'han utilitzat 5 tipografies

- Nom: *BPdots-Atrevit*. Tipus: OpenType Tipus 1
- Nom: *OratorStd*. Tipus: OpenType Tipus 1
- Nom: *OratorStd-Slanted*. Tipus: OpenType Tipus 1
- Nom: *PTSans-Regular*. Tipus: OpenType TrueType
- Nom: *PTSans-Italic*. Tipus: OpenType TrueType

© Coordinació de projecte: FBO / Centre d'Estudis Olímpics Joan Antoni Samaranch (CEO)

© Disseny gràfic i maquetació: FBO / M. Salomé Clavijo

© Correcció lingüística: Helena Cots i Webermann

Dipòsit legal: B-23259-2018

Imprimeix: qp-print

Imprès a Espanya

ÍNDIX

I.1968: UN MÓN CONVULS EN PROFUNDA	
TRANSFORMACIÓ SOCIAL_____	06
1.1.1968 A ESPANYA: CAMÍ DEL RELLEU	
GENERACIONAL_____	08
II.GRENOBLE'68: UNS JOCS PIONERS_____	09
2.1.INNOVACIONS DE GRENOBLE'68_____	09
2.1.1.EL PRECEDENT DE LA MASCOTA OLÍMPICA_____	09
2.1.2.ELS PRIMERS JOCS 'BLANCS' EN COLOR_____	11
2.1.3.CRONOMETRATGE I RESULTATS A L'INSTANT_____	11
2.1.4.CONTROLS ANTIDOPATGE I DE GÈNERE_____	12
2.1.5.LA GUERRA DELS ESQUÍ'S_____	12
2.2.MEMÓRIES DE GRENOBLE'68_____	13
2.2.1.LA CERIMÒNIA D'INAUGURACIÓ:	
EL BATEC D'UN COR_____	13
2.2.2.VAN DEIXAR EMPREMTA A GRENOBLE'68_____	14
2.2.3.EL POLÈMIC TRIPLET DE KILLY_____	15
2.2.4.EL MAJESTUÓS VOL DELS SALTADORS_____	16
2.3.LA DELEGACIÓ ESPANYOLA: UN EQUIP ATÍPIC_____	16
2.3.1.ELS BOB: UNA APOSTA DE FUTUR_____	17
2.3.2.LA CURIOSA EXPERIÈNCIA DEL LUGE_____	17
2.3.3.ESQUÍ ALPÍ: ELS PRIMERS DETALLS	
D'UN FUTUR CAMPIÓ OLÍMPIC_____	18
III.MÈXIC'68: ELS PRIMERS JOCS A AMÈRICA LLATINA_____	19

3.1.L'OMBRA DEL BOICOT A MÈXIC'68	19
3.2.LA PRIMERA VISITA DE LA TORXA A BARCELONA	20
3.3.INNOVACIONS DE MÈXIC'68	22
3.3.1.SIMBOLOGIA INSPIRADA EN LA CULTURA PRECOLOMBINA	22
3.3.2.CERIMÒNIA D'INAUGURACIÓ: UNA DONA PER A LA HISTÒRIA	23
3.3.3.COMENÇA LA LLUITA CONTRA EL DOPATGE	24
3.3.4.CRONOMETRATGE ELECTRÒNIC I AUTOMATITZAT	25
3.4.GESTES ESPORTIVES DE MÈXIC'68	25
3.4.1.UNA NOVA ERA PER A L'ATLETISME	25
3.4.2.LA REIVINDICACIÓ DELS DRETS CIVILS	26
3.4.3.EL DESPERTAR DEL CONTINENT AFRICÀ	27
3.4.4.LA NATACIÓ GUANYA PROTAGONISME	28
3.4.5.DUES DONES QUE VAN DEIXAR EMPREMTA	28
3.4.6.APUNTS I CURIOSITATS	30
3.5.EL PETIT, PERÒ VALUÓS, SALT DE QUALITAT D'ESPANYA	31
3.5.1.UN DIA PER RECORDAR A L'ESPORT FEMENÍ ESPANYOL	32
3.5.2.EL PRIMER RÈCORD OLÍMPIC D'UN ESPORTISTA ESPANYOL	33
3.5.3.BON PAPER EN ELS ESPORTS D'EQUIP	33
3.5.4.EL PARTIT QUE SEMBLAVA NO TENIR FI	34
3.5.5.ÈXIT ALS ESPORTS DE DEMOSTRACIÓ	35
3.5.6.JUTGES I ÀRBITRES	36
IV.BANC DE DADES	36

Els del 1968 van ser uns Jocs Olímpics (JOO) innovadors i alhora universals. Innovadors, pels progressos tecnològics, i universals perquè se'n va difondre la imatge per televisió a arreu del món, gràcies als primers satèl·lits artificials. Podem dir sense por a equivocar-nos, que la irrupció de la tecnologia en els JOO d'hivern i d'estiu del 1968, celebrats respectivament a Grenoble i a Mèxic, va significar el començament d'una nova etapa caracteritzada per una important i progressiva transformació del moviment olímpic que va encaminar-lo cap a una veritable revolució, la que es va produir amb l'arribada de Joan Antoni Samaranch a la presidència del Comitè Internacional Olímpic (CIO).

Per una banda, l'aparició dels satèl·lits va atorgar una singular importància i transcendència al fenomen televisiu. El fet de poder difondre via satèl·lit i en color les imatges en directe de les competicions olímpiques, va generar una audiència estimada d'uns 600 milions de telespectadors. Això va ser possible gràcies al gran esforç de les cadenes ABC (Estats Units), Televisa (Mèxic), UER (Europa) i NHK (Japó) i al satèl·lit experimental de la NASA *ATS-3*, al qual es va haver de recórrer en fallar la posada en òrbita de l'*INTELSAT III-F1* que era el que inicialment s'havia dissenyat amb aquesta funció. El CIO es va adonar de la repercussió que representava l'audiència massiva generada per les transmissions en directe i no va trigar gaire a modificar la norma 21 de la Carta Olímpica. Una modificació que es va aprovar el 1971 i que convertia el CIO en l'únic negociador dels drets de televisió que, fins llavors, es pot dir que havien estat testimonials. El resultat no es va fer esperar i els ingressos es van duplicar el 1972 amb motiu dels Jocs de Sapporo i Munic. A partir d'aleshores se'n produí un progressiu i constant increment que, tot i el boicot, ja va superar els 100 milions de dòlars l'any 1980, amb motiu dels Jocs d'hivern de Lake Placid i d'estiu a Moscou. La posterior jugada de Joan Antoni Samaranch de negociar els drets a més llarg termini i espaiar dos anys els Jocs d'hivern dels d'estiu, respectant el cicle olímpic de quatre anys, va facilitar que els grans operadors televisius apostessin pels JOO com un dels seus principals referents. Això va motivar que els ingressos es multipliquessin de forma espectacular fins a superar els 2.000 milions de dòlars pel paquet dels Jocs d'hivern de Nagano 1998 i els d'estiu de Sidney 2000. De l'aparició i de l'impacte de les xarxes socials se'n va derivar la transformació dels mitjans de comunicació audiovisuals en autèntiques plataformes multifuncionals, i això va generar una nova font d'ingressos i va provocar que els esmentats grups de comunicació passessin a ser els negociadors dels drets.

Per altra banda, també va ser transcendent el salt a l'alta qualitat tecnològica que va representar que el cronometratge passés a ser totalment electrònic i automàtic. L'*Omegascope* permetia l'accés simultani als resultats de cadascun dels esportistes. Pel que fa a l'evolució tecnològica dels materials esportius, destaca especialment l'aparició de la pista sintètica de tartan que va permetre que es milloressin fins a 22 rècords mundials d'atletisme, algun dels quals tan formidables que van trigar més de dues

dècades a ser superats. Els cada vegada més evidents signes que el dopatge era un fet entre els esportistes, van obligar el CIO a crear amb un cert retard una comissió mèdica per combatre'l. Les primeres mesures adoptades van ser establir un llistat de productes prohibits i instaurar controls antidopatge aleatoris als JIOO, que es van aplicar per primera vegada als de Grenoble'68. També per primera vegada, les esportistes femenines es van haver de sotmetre a un control de sexe.

I. 1968: UN MÓN CONVULS EN PROFUNDA TRANSFORMACIÓ SOCIAL

Per entendre el context en el qual es van desenvolupar les dues cites olímpiques del 1968 cal donar una cop d'ull al que passava al món i a casa nostra. Aquell 1968 va ser un any molt dens en el qual es van produir una sèrie de moviments socials que van fonamentar la profunda transformació de la societat que es va produir en el decurs de l'últim terç del segle XX. El món vivia moments convulsos, la Primavera de Praga va posar en qüestió el socialisme totalitari de l'URSS, i la resposta va ser la intervenció militar soviètica que va envair la República Txecoslovaca per tal de restablir-hi a la força la seva ortodòxia. La Guerra del Vietnam, contestada per amples sectors de la societat nord-americana, i els moviments pacifistes fomentats per la cultura hippie, va viure episodis com l'atac del Vietcong a l'ambaixada dels Estats Units a Saigon, l'ofensiva del Tet, els bombardejos massius a Laos o la matança de My Lai. La Xina vivia en plena Revolució Cultural, impulsada per Mao Zedong i portada a terme pels 'guàrdies rojos', que perseguïen i condemnaven qualsevol dissidència respecte dels postulats del comunisme.

També el 1968 es produeixen altres moviments socials importants que convergiran en la comentada transformació de la societat. Als Estats Units el problema racial, lluny de resoldre's, es va agreujar amb l'assassinat del reverend Martin Luther King, líder pacifista i defensor dels drets civils en favor de la integració dels afroamericans. A França una revolta estudiantil esdevé un poderós moviment de protesta quan s'hi afegeixen sindicats i sectors obrers, i plegats protagonitzen una vaga que va paraitzar el país i que ha passat a la història com "el Maig francès". No es tractava solament d'una transformació social sinó que va significar un canvi generacional. Es fan populars eslògans com "Prohibit prohibir", "La imaginació al poder" o "Siguem realistes, demanem l'impossible". D'una altra banda, pren força el moviment *hippie*, contracultural, llibertari i pacifista, que va arrelar entre la gent jove i es va convertir en una moda i en una forma alternativa de viure la vida.

A Mèxic, universitaris, intel·lectuals i els sectors més desfavorits de la societat van protagonitzar actes massius de protesta per raó de l'alt cost dels Jocs, que van acabar amb la tràgica matança de la plaça de Las Tres Culturas de Tlatelolco. Tan sols deu dies abans que els Jocs comencessin, més de deu mil manifestants van ser brutalment reprimits a trets per grups paramilitars de la Direcció Federal de Seguridad i per l'exèrcit del país, provocant un gran nombre de víctimes mortals. El nombre exacte varia segons fonts però, en qualsevol cas, coincideixen majoritàriament a assenyalar que van ser entre dos i tres centenars. A l'enorme commoció internacional davant d'aquests fets, s'hi va afegir el gran impacte que va causar l'assassinat de Robert Kennedy, el qual, seguint els passos del seu germà John Fitzgerald Kennedy, s'encaminava a ser el candidat demòcrata i seriós aspirant a la presidència dels Estats Units; una presidència a la qual mesos més tard accediria el republicà Richard Nixon.

En un moment en què les reivindicacions d'igualtat de gènere per part de les dones tornaven a guanyar força, va causar una forta polèmica l'encíclica *Humanae Vitae* del Papa Pau VI, totalment contrària a l'ús dels anticonceptius. Mentrestant, el metge sud-africà Christiaan N. Barnard continuava sorprenent al món fent el segon i tercer trasplantament de cor, i el Premi Nobel de la Pau era atorgat a l'advocat i jurista francès René Cassin, considerat el pare de la Declaració Universal dels Drets Humans del 1948.

Aquell mateix any el cinema ens va deixar pel·lícules inoblidables com *2001: una odissea de l'espai* o *El planeta dels simis* i, en la plenitud de la seva creativitat musical els Beatles van enregistrar una de les seves cançons més llegendàries: la balada *Hey Jude*.

En l'àmbit tecnològic comença l'era dels satèl·lits i, per primera vegada, una nau espacial tripulada, l'Apol·lo VIII, orbita al voltant de la Lluna. És un any d'invents i descobriments molt destacables, com per exemple, la vacuna contra la meningitis, la banda magnètica, el caixer automàtic, la fotocopiadora o el ratolí dels ordinadors, i, malgrat que poden semblar més recents, també apareixen l'any 1968 les primeres pantalles planes de LCD, el monopatí i el jacuzzi.

Al marge dels JJOO, el ciclista italià Felice Gimondi guanya la Vuelta Ciclista a España, el belga Eddy Merckx, el Giro, i el campió olímpic holandès Jan Janssen, el Tour de França. El singular i excèntric futbolista George Best és guardonat amb la Pilota d'Or al millor futbolista de l'any, el pilot britànic Graham Hill es proclama campió de la Formula 1, i al Mundial de Motociclisme els grans dominadors són el pilot també britànic Phil Read (125 i 250cc) i l'italià Giacomo Agostini (350 i 500cc).

1.1. 1968 A ESPANYA: CAMÍ DEL RELLEU GENERACIONAL

En plena aplicació del Segon Pla de Desenvolupament Industrial, el *desarrollismo* promogut pel franquisme accentua un doble fenomen migratori de les zones rurals a la ciutat i de milers d'espanyols cap a Europa (preferentment Alemanya, França i Suïssa) a la cerca de millors condicions de vida. Mentrestant, sota la influència del Maig francès i de la Primavera de Praga, al món universitari i laboral es respiren aires reivindicatius i de protesta. Tot i l'obligat oficialisme dels mitjans de comunicació i la pressió policial, es produeixen mobilitzacions i manifestacions espontànies que denoten els indicis previs d'un relleu generacional que, a partir del 1975, arran de la mort del dictador, esdevindrà un factor determinant en l'anomenada Transició Democràtica. En aquest context destaca en ple mes de maig, el tancament durant quatre mesos del diari *Madrid* per la seva tendència aperturista, o el multitudinari recital de Raimon a la Universitat Complutense de Madrid. La interpretació de *Al vent* va ser corejada pels 6.000 assistents a un acte que va acabar amb una forta repressió policial. Aquell mateix any Lluís Llach va compondre *L'estaca*, una altra cançó que es va convertir en tot un himne a la llibertat. Seguint les resolucions de l'ONU, el Govern espanyol va concedir la independència a la colònia de Guinea Equatorial mentre que, alhora, tancava el pas fronterer amb Gibraltar tensant així el contenciós amb la Gran Bretanya per la sobirania del penyó.

Aquell mateix any neix Felip de Borbó i Grècia, tercer fill del futur rei Joan Carles I i de Sofia de Grècia que, amb la restauració de la monarquia en morir Franco, per la seva condició de Príncep d'Astúries, Felip passarà a ser l'hereu de la Corona espanyola a la qual accedirà l'any 2014, arran de l'abdicació del seu pare. Per un altre costat, la banda terrorista basca ETA comet el seu primer assassinat. Això va marcar el començament d'un conflicte sagnant en el qual, durant més de quatre dècades, ETA es va enfrontar violentament a l'Estat amb el dolorós balanç de més d'un miler de víctimes mortals, a més de milers de ferits i afectats.

En la recta final de la dècada dels seixanta, sota els efectes promocionals de l'eslògan *Spain is different* el país viu el seu primer gran boom turístic. El tren Talgo enllaça Barcelona i París sense necessitat que els viatgers transbordin a la frontera per la diferència d'amplada de via. Al Royal Albert Hall de Londres la cantant Massiel guanya el festival d'Eurovisió interpretant la cançó *La, la, la*. Setmanes abans Massiel va interrompre la seva gira mexicana cridada amb urgència per TVE per tal de substituir Joan Manel Serrat que havia expressat la seva intenció de cantar la cançó en català. Com és lògic, el règim va explotar convenientment l'èxit a Eurovisió. Mentrestant, a la televisió el programa *Un millón para el mejor* assoleix una gran popularitat i el torero Manuel Benítez El Cordobés esdevé una celebritat. Un altre personatge singular del moment és el jove agricultor Gabino Moral que, com a únic encertant de la travessa futbolística, s'emporta el premi rècord de 30 milions de pessetes.

Pel que fa a l'esport, el 1968 es recordarà per la victòria del Barça a la final de la Copa del Generalísimo en imposar-se per 0-1 al Real Madrid a l'Estadi Santiago Bernabéu. Una final amb molt poc futbol i molta polèmica, que ha passat a la història com "la final de les ampolles" per raó de les protestes del públic envers l'arbitratge del mallorquí Rigo. Al Tour de França l'equip espanyol acaba primer en la classificació per equips. El Reus Esportiu viu els seus anys dolços i es proclama campió europeu d'hoquei patins aconseguint la segona de les cinc victòries consecutives que obtindria, i el boxejador d'origen cubà José Legrá assoleix el títol mundial del pes ploma del Consell Mundial de Boxa.

II. GRENoble'68: UNS JOCS PIONERS

El 28 de gener del 1964, a les vigílies dels JJOO d'hivern a Innsbruck, la 61ena Sessió del CIO va procedir a l'elecció de la seu de la següent edició dels Jocs blancs. L'escollida fou la ciutat francesa de Grenoble, superant la localitat canadenca de Calgary per un estret marge de tres vots (27-24). Va ser una elecció molt ajustada amb alternatives en les diferents votacions que van descartar les altres aspirants: Lathi, Sapporo, Lake Placid i Oslo. En la desena edició dels Jocs d'hivern hi van prendre part 37 països; cal destacar el fet que, per primera vegada, Alemanya va participar-hi amb dos equips, el de la RFA i el de la RDA. Curiosament, vint-i-vuit anys després, el 1992, també a França, en els Jocs d'hivern d'Albertville hi va competir per primera vegada l'equip de l'Alemanya reunificada que, a més, va ser el gran dominador del medaller amb un total 26 medalles, de les quals deu d'or.

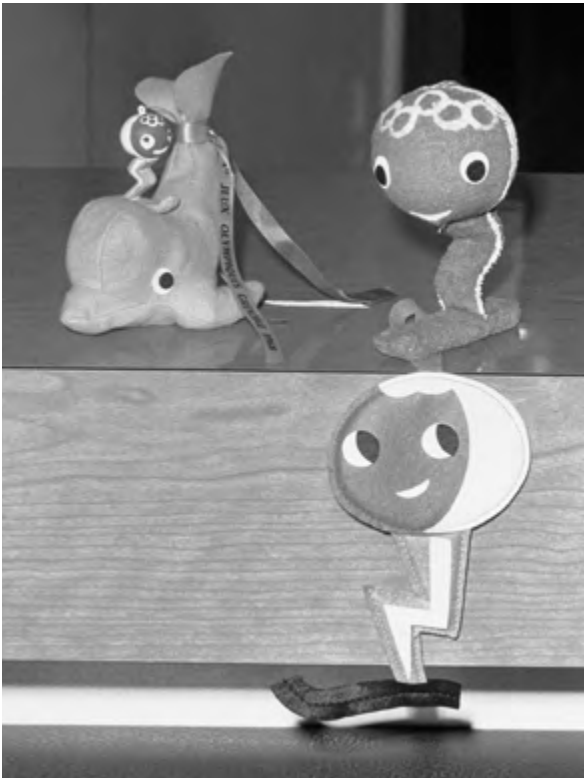
2.1. INNOVACIONS DE GRENoble'68

2.1.1. EL PRECEDENT DE LA MASCOTA OLÍMPICA

Encara que oficialment la primera mascota olímpica reconeguda com a tal va ser el famós gos salsitxa *Waldi*, a Munic'72, els organitzadors de Grenoble'68 van apostar per un element que pogués simbolitzar la imatge dels Jocs encarregant el seu disseny a l'empresa Publinel. Entre les propostes presentades, l'elegida va ser la dissenyada per Aline Lafargue, creadora de sèries de dibuixos animats per a l'ORTF. Després de descartar qualsevol animal de la fauna de muntanya, i fins i tot l'home de les neus, Aline Lafargue va optar per dibuixar un personatge jove, estilitzat i dinàmic, que emulava un esquiador en ple descens a gran velocitat, inspirat en la posició d'ou o fetal que adoptaven els esquiadors francesos per millorar la seva aerodinàmica. Precisament, el nom que es va

donar a la mascota, *Shuus*, correspon a la tècnica anomenada *shuusbom* que, en el món de l'esquí, significa baixar per una pista a gran velocitat.

Encerclat per la frase: "X Jeux Olympiques d'Hiver- Grenoble 1968", i sota un fons blau, el logotip representa un cristall de neu sostingut per tres roses vermelles, les que figuren a l'escut de la ciutat de Grenoble, i a la part inferior hi apareixen els anells olímpics, tots cinc de color blanc. El seu autor va ser el prestigiós tipògraf Roger Excoffon (1910-1983). A Grenoble, a més, van aparèixer els primers pictogrames com a element d'informació universal que també van ser dissenyats per Excoffon, el qual va emprar noves tecnologies gràfiques i va aconseguir que fossin impactants obtenint un efecte sorprenentment viu.

< PER PRIMERA
VEGADA A LA
HISTÒRIA
DELS JOCS,
HI VA HAVER
UNA MASCOTA
OLÍMPICA. ES
DEIA SCHUSS I
REPRESENTAVA
UN ESQUIADOR
ESTILITZAT,
AMB UN SOL ESQUÍ
BLAU ALS PEUS
I UNA PILOTA
VERMELLA LI FEIA
DE CAP. A MÉS,
ES VA DISSENYAR
UNA PREMASCOTA:
UN CETACI
VERMELL.

2.1.2. ELS PRIMERS JOCS 'BLANCS' EN COLOR

La gran novetat va ser que una bona part de les proves televisades es van transmetre en color; de fet, entre directes i reportatges, dos terços de les 150 hores produïdes per a Eurovisió i Intervisió van ser emeses en color, per a un total de 32 cadenes de televisió amb una audiència potencial xifrada en uns 500 milions de telespectadors. Tècnicament va comportar un gran esforç per raó de la dispersió dels vint-i-dos punts de transmissió. Com a mostra de la dificultat, una dada prou reveladora: posats en línia recta tots els cables instal·lats per garantir les comunicacions, la gestió organitzativa i la transmissió per televisió, des de les diferents instal·lacions fins al Centre d'Operacions a Grenoble, la llargària resultant de tots els circuits hagués superat els 17.000 km (*Memòria Oficial de Grenoble'68*, p. 148). Precisament, aquesta dispersió de les diferents zones de competició pròpia d'uns Jocs d'hivern, va convertir el transport en un dels aspectes més complexos per als organitzadors. D'acord amb les dades que figuren a la Memòria Oficial de Grenoble'68, durant els Jocs l'operatiu de transport va traslladar 367.000 persones, va recórrer 1.800.000 km i va consumir un milió de litres de benzina i 280.000 de gasoil, mentre que els mitjans aeris (especialment helicòpters) en van consumir 230.000 litres.

2.1.3. CRONOMETRATGE I RESULTATS A L'INSTANT

També es van produir novetats importants pel que fa a la progressió tecnològica del cronometratge. Les empreses especialitzades Omega i Longines van contribuir-hi amb un salt qualitatiu que va permetre que el sistema de cronometratge estigués connectat simultàniament amb un ordinador que imprimia els resultats, els feia arribar als marcadors electrònics de les diferents instal·lacions i feia que, alhora, els resultats totals o parcials o les puntuacions dels esportistes es poguessin impressionar sobre la imatge televisiva. D'aquesta forma, tant el públic com els telespectadors podien conèixer els resultats pràcticament en temps real. Omega es va encarregar del cronometratge de les proves d'esquí alpí, luge i bob, mentre que Longines va responsabilitzar-se de l'esquí nòrdic, salts de trampolí i patinatge, tant de velocitat com artístic, i de l'hockey sobre gel. L'Omega Time cronometrava fins a la mil·lèsima de segon; una precisió que va resultar clau per resoldre la medalla de bronze en la prova de l'eslàlom femení. Tan sols tres mil·lèsimes van determinar que fos l'esquiadora francesa Annie Famose (1'27'89) qui guanyés la medalla de bronze i que no l'hagués de compartir amb la britànica Gina Hathorn (1'27'92), com hauria estat el cas si només s'haguessin comptabilitzat les centèsimes, com en tots els Jocs precedents. Unes mil·lèsimes que, si s'haguessin tingut en compte, de ben segur haurien resolt millor l'empat entre els bob a dos d'Itàlia i Alemanya, els quals després de les quatre mànegues enregistraven el mateix temps:

4'41"54. Malgrat el que es pugui pensar, no hi va haver dues medalles d'or ja que la FIB va aplicar el seu reglament que determinava que, en cas d'empat a temps, es classificava primer aquell equip que hagués fet la cursa més ràpida. D'acord amb la regla, els italians Eugenio Monti i Luciano De Paolis es van endur la medalla d'or, perquè com a guanyadors de la darrera mànega havien fet el temps rècord de totes quatre (1'10"05), només deu centèsimes menys que els alemanys Floth i Barder que van haver de conformar-se amb la medalla d'argent. Tot i que mitjançant un recurs la delegació alemanya va demanar que l'or fos compartit, la petició fou rebutjada pel jurat d'apel·lació.

2.1.4. CONTROLS ANTIDOPATGE I DE GÈNERE

Els de Grenoble van ser els primers JJOO en què hi va haver controls antidopatge com una primera acció per tal de detectar l'ús d'estimulants no permesos per la comissió mèdica del CIO, que el 1967 havia publicat una llista de substàncies i mètodes prohibits. En total es van fer 86 controls d'orina sense que cap d'ells resultés positiu, fonamentalment, perquè es van buscar estimulants i el procediment tècnic era limitat. També es va introduir el control de sexe per a les esportistes femenines. Mesos abans dels Jocs es van analitzar cinc possibles casos d'androgenisme, i es va detectar que l'esquiadora austríaca Erika Schinegger, campiona mundial de descens el 1966 i guanyadora de la Copa del Món el 1967, en realitat era un home i, per tant, no podia competir a les competicions femenines. Les mostres de la seva saliva van demostrar que només tenia hormones masculines i, després d'un exhaustiu examen mèdic, es va confirmar que el seu cos havia desenvolupat els òrgans genitals masculins internament. En definitiva, es tractava d'un cas de malformació genital externa que va fer que la matrona que va atendre el seu naixement l'identifiqués com una nena. Quan va arribar a l'adolescència el seu cos es va anar masculinitzant progressivament. La seva potència i capacitat va cridar l'atenció de les seves rivals que li deien *Antoine*, en referència a la melena que lluïa llavors el popular cantant francès del mateix nom. Mesos després Erika es va sotmetre a una complexa intervenció quirúrgica per convertir-se en el que realment era: un home. Posteriorment Erik(a) es va casar i va ser pare d'una nena.

2.1.5. LA GUERRA DELS ESQUÍS

Abans de l'inici dels Jocs hi va haver un seriós conflicte que va fer perillar la disputa de les proves d'esquí alpí. Va ser l'anomenada 'guerra dels esquís'. Anorat en una ortodòxia desfasada basada en l'amateurisme, el CIO veia amb mals ulls que els millors esquiadors

cobressin diners per competir amb una determinada marca d'esquí, i va voler impedir que durant la competició poguessin lluir al seu material el logotip del fabricant. En el cas dels esquís austríacs, la marca Fisher, tres triangles negres damunt de fons groc, i en el dels francesos, la R de Rossignol. Hi va haver tenses negociacions i els fabricants van amenaçar de retirar tot el material als esquiadors. Llavors el president de la FIS, Marc Hodler, va fer veure a Brundage que es tractava d'una indústria especialitzada, radicada fonamentalment a Àustria i França, que, a més de subministrar el material a uns 600 esquiadors incloent-hi les grans figures, feia una aportació material que era clau per finançar la participació de molts altres països. Finalment, es va establir un compromís pel qual els esquiadors podrien competir amb el seu material, però, això sí, sota l'amenaça de desqualificació si fora de competició feien alguna aparició amb la imatge de la marca dels seus esquís. Tot i això, el president del CIO va declinar lliurar les medalles a aquells esquiadors que considerava professionals, entre ells l'austríac Karl Schranz amb el qual tindria un dur enfrontament les vigílies dels Jocs de Sapporo 1972, que va acabar amb la polèmica expulsió de l'austríac i que, mesos després provocaria que es modificqués la regla 26 referida a l'elegibilitat dels esportistes.

2.2. MEMÒRIES DE GRENOBLE'68

2.2.1. LA CERIMÒNIA D'INAUGURACIÓ: EL BATEC D'UN COR

La cerimònia inaugural es desenvolupà seguint el tradicional ritual olímpic tot i que va oferir alguns aspectes innovadors, especialment l'encesa del pebeter. Gràcies a un dispositiu tècnic adossat al cos del darrer rellevista, Alain Calmat, els 60.000 assistents a la cerimònia van poder escoltar els batecs del cor de l'atleta mentre pujava solemnement el pendent de 96 graons cap el pebeter per encendre la flama olímpica.

< LA CERIMÒNIA D'INAUGURACIÓ VA TENIR LLOC EN UN RECINTE TEMPORAL CONSTRUÏT PER A 60.000 ESPECTADORS. ES BUSCAVA QUE L'ACTE, EN ESPECIAL L'ENCESA DE LA FLAMA, TINGUÉS ELS ÀLPS COM A TELÓ DE FONS.

DELEGACIÓ ESPANYOLA, DESFILANT A LA CERIMÒNIA D'INAUGURACIÓ DE GRENOBLE '68.

2.2.2. VAN DEIXAR EMPREMTA A GRENOBLE '68

Entre el noms propis d'aquells Jocs, cal destacar l'esquiador francès Jean Claude Killy, guanyador de la medalla d'or en les tres disciplines de l'esquí alpí: descens, eslàlom i eslàlom gegant. També en va ser protagonista l'italià Eugenio Monti, conegut amb el sobrenom de 'il roso volante' pel seu cabell pèl-roig, que, amb 40 anys d'edat, va guanyar la medalla d'or a les proves de bob a dos i a quatre. Monti havia sigut reconegut pel CIO amb la prestigiosa medalla Pierre Coubertin pel seu fair play demostrat als Jocs d'Innsbruck 1964, quan va ajudar els seus rivals més immediats tot i que li disputaven les medalles. En l'esquí nòrdic va destacar l'esquiadora sueca Toini Gustafsson, guanyadora de tres medalles. En patinatge artístic, acreditant la seva condició de triple campiona mundial, la nord-americana Peggy Fleming va enlluernar el públic amb la seva actuació i va merèixer altes i unànimes puntuacions del jurat; també van ser mereixedors d'admiració unànime la parella soviètica formada per Ludmilla Belousva i Oleg Protopopov, per l'excel·lència del seu patinatge; aquest matrimoni de patinadors soviètics va reeditar el títol olímpic aconseguit el 1964 a Innsbruck arrodonint un quadrienni triomfal en el qual havien estat consecutivament quatre anys campions mundials i europeus (1964-68). Finalment, en plena Primavera de Praga també va tenir molta transcendència la victòria per 5-4 de Txecoslovàquia sobre l'URSS en hockey sobre gel, malgrat que els soviètics van acabar guanyant la medalla d'or.

2.2.3. EL POLÈMIC TRIPLET DE KILLY

El 17 de febrer del 1968, per segona vegada en la història olímpica, un esquiador fou capaç d'assolir la triple corona. És a dir, ser campió olímpic de les tres modalitats de l'esquí alpí, descens, eslàlom i eslàlom gegant, en uns mateixos Jocs. Només hi havia un precedent:º dotze anys abans a Cortina d'Ampezzo'56, un altre esquiador llegendari, l'austriac Anton Engelbert Sailer havia estat el primer capaç de guanyar l'or en les tres proves. Per la seva rapidesa i velocitat, Toni Sailer també era conegut pel gran públic amb el sobrenom del *flash de Kizt*. L'única diferència entre Sailer i Killy fou que mentre que Sailer va guanyar les tres medalles d'or amb amplies diferències respecte dels seus rivals, Killy ho va aconseguir per un curt marge de 9 centèsimes en el descens i per una decisió polèmica a l'eslàlom. Aquell dia va començar amb el cel nuvolat i reduïda visibilitat. Killy va guanyar amb autoritat la primera mànega deixant a 31 i 32 centèsimes els austríacs Matt i Schranz. A mesura que el dia avançava la boira es va intensificar, però, tot i que es va plantejar l'ajornament de la segona manega, finalment els jutges van decidir que la prova continués. En unes condicions més aviat fantasmagòriques, a la segona mànega Killy va marcar un bon temps, encara que millorat per quatre competidors. Una vegada computats els temps de les dues mànegues, l'esquiador noruec Haakan Mjoen va resultar-ne ser el sorprenent vencedor, per davant de Schranz i del mateix Killy. La del noruec, però, va ser una victòria efímera perquè ben aviat el van desqualificar per haver-se saltat les portes 18 i 19. Per tant, Schranz passava a ser el guanyador de la prova, però l'ambient estava molt enrarit. L'austriac havia fet el millor temps de la segona mànega que va haver de reiniciar perquè enmig de la cursa es va haver d'aturar a la porta 22, en veure un gendarme que creuava la pista, i per aquest motiu, li van permetre tornar-la a començar. Durant les comprovacions, el jurat tècnic va detectar que abans de l'incident que l'havia fet aturar Schranz, ja s'havia saltat les portes 18 i 19 i el va desqualificar. No cal dir que l'equip austríac va presentar un recurs immediatament que, després d'una llarga deliberació, va ser desestimat pel jurat d'apel·lació.

^ L'ESQUIADOR FRANCÈS JEAN-CLAUDE KILLY, EL GRAN GUANYADOR DELS JOCS D'HIVERN DE 1968 AMB TRES MEDALLES D'OR, VA REBRE UN OBSEQUI MOLT PECULIAR DE LA DELEGACIÓ ESPANYOLA.

2.2.4. EL MAJESTUÓS VOL DELS SALTADORS

A Grenoble es va produir un fet sense precedents a la història dels Jocs Blancs. A la prova del trampolí llarg de salts amb esquí, per primera vegada en la història olímpica, es va superar la barrera dels 100 metres. En la primera ronda de salts quatre saltadors van aconseguir superar aquesta distància: el jove i sorprenent rus Belosov (101,5 metres), el txec Jiri Raskha, el japonès Takashi Fujisawa (ambdós 101) i el noruec Jan Olaf Roaldsted (100,5). A la segona i definitiva ronda cap saltador va poder superar els 100 metres, però el soviètic Vladimir Belosov s'hi va acostar (98,5), la qual cosa li va fer guanyar la medalla d'or per davant del gran favorit Jiri Raska, que es va quedar a tan sols 1.9 punts del doblet, ja que set dies abans havia guanyat l'or en el trampolí curt.

2.3. LA DELEGACIÓ ESPANYOLA: UN EQUIP ATÍPIC

Es pot considerar que l'equip presentat pel COE va ser atípic per dues raons. La primera, perquè era el més nombrós mai presentat a uns Jocs blancs, i, la segona, perquè a més de l'habitual presència en l'esquí alpi, el Comitè espanyol va inscriure dos equips a la competició de bob, de dues i quatre places i, de forma excepcional i fins ara única, quatre competidors a la modalitat de luge (trineus). Dels vint-i-un esportistes que formaven part de l'equip espanyol, n'hi havia uns quants que procedien d'altres esports, com ara l'automobilisme, el motociclisme, el rem o l'esquí nàutic. L'explicació la trobem en el fet que Joan Antoni Samaranch, que mesos abans havia estat nomenat delegat nacional d'educació física i esports i, alhora, president del COE, era ferm partidari d'activar la pràctica dels esports d'hivern. La prova que es tractava d'un equip olímpic atípic la trobem en el que va escriure en vigílies de l'inici dels Jocs en Carlos Pardo, enviat especial de *El Mundo Deportivo*: "En Grenoble se ha abierto la puerta a los, en realidad, inexistentes, en nuestro país, deportes de deslizamiento en trineos participando España en las competiciones de «Bobs» a dos y cuatro tripulantes que se celebrarán en l'Alpe d'Huez y en las de luge, trineos individuales que se corren en Villar le Lans. Esperamos el ensayo más con curiosidad que optimismo pues estos deportes no tienen tradición alguna en nuestro país. Ni tan si quiera existen instalaciones para practicarlos." Pardo es mostrava crític amb l'absència d'algun esquiador de fons i escèptic sobre el futur d'ambdós esports: "Si los dirigentes españoles de estos deportes, nos demuestran que tienen un plan adecuado para crear las instalaciones necesarias y popularizarlo en el país, y que esto es sólo el comienzo; si lo tienen y consiguen ponerlo en marcha, habrán logrado algo muy meritorio, pues, son muy pocos los países que pueden permitirse el lujo de tener este deporte, en funcionamiento constante" (*El Mundo Deportivo*, 5 de febrer de 1968, p. 31).

2.3.1. ELS BOB: UNA APOSTA DE FUTUR

Així com havia estat un dels impulsors de l'equip de bob que va competir a Cortina d'Ampezzo'56, des de la Delegació Nacional d'Esports, Samaranch va relançar la idea de formar un equip de bob. Si en aquella ocasió els convençuts per formar l'equip van ser persones del cercle familiar o amics del Marquès de Portago, que va sorprendre tothom quedant només a 14 centèsimes de la medalla de bronze, l'equip que va acudir a Grenoble el formaven joves de la burgesia catalana practicants o relacionats amb esports del motor. Hi figuraven tres coneguts pilots de ral·lis: Eugeni Baturone, Josep Clot i Antonio Maria de Bes, i un campió mundial d'esquí nàutic, en Víctor Palomo, que també va destacar com a pilot motociclista fins a la seva mort prematura. Hi trobem també Josep Maria Palomo, germà d'en Víctor, així com Maximiliano Jones, el primer atleta de color que va competir per Espanya en una cita olímpica¹. L'actuació dels bob espanyols va sorprendre pel seu bon nivell, en especial en bob de 2, prova en què Josep Maria Palomo i Jose Manuel Pérez de Vega van quedar tretsens, per davant dels equips de França, Suècia o Canadà, mentre que el d'Eugeni Baturone i Maximiliano Jones quedava 17è de 22 classificats. En la modalitat de quatre els dos bob espanyols van ocupar els dos últims llocs de la classificació (18è i 19è), però marcant uns temps pròxims als dels equips que els van precedir. A Grenoble es van posar els fonaments per al relançament del bob a Espanya i els resultats assolits en els campionats europeus següents així ho confirmaren, però, lamentablement, la tràgica mort de Luis López Solanes, l'any 1971 a la pista de Cervinia (Itàlia), en un fatal accident, mentre es preparava juntament amb Eugeni Baturone per al Campionat Mundial de bob a dos, va tallar de soca-rel aquesta etapa efímera i engrescadora.

2.3.2. LA CURIOSA EXPERIÈNCIA DEL LUGE

A principis del segle XX hi va haver un intent d'introducció del luge a Catalunya. Tot i que entre el 1908 i el 1922 n'hi ha documentades algunes proves promogudes pel Centre Excursionista de Catalunya, aquest esport no va reeixir i va quedar en l'oblit. A Grenoble, per primera i única vegada, Espanya va competir en la modalitat de luge amb quatre participants: Josep Clot, Jesús Gatell, Jordi Monjó i el polifacètic Lluís Omedes Calonge, membre d'una família de gran tradició olímpica (el seu pare, el 1924, i el seu germà, el 1948 i el 1952, foren remers olímpics). A Hèlsinki'52 el mateix Lluís, amb tan sols 14 anys, fou el timoner del 'quatre amb' espanyol. Posteriorment també va practicar

1 Nascut a Guinea, Maximiliano pertanyia a un important clan familiar de l'antiga colònia espanyola, al qual també estaven vinculats, l'ex futbolista de l'Atlético de Madrid, Miguel Jones i llur cosí germà l'ex atleta Juan Carlos Jones.

a un bon nivell el tennis i l'hockey. La seva va ser una participació testimonial amb certs tocs d'aventura ja que, tot i haver fet una curta però intensiva preparació, l'equip estava lluny del nivell competitiu com ho acredita que acabessin ocupant els llocs del 42è al 45è, entre els 47 classificats. Com escrivia l'enviat especial de *La Vanguardia*, Lluís Dupré: "Los españoles se han visto perjudicados por los sucesivos aplazamientos que les han obligado a sendos madrugones, se han clasificado en bloque: Jesús Gatell, en el puesto 42, Jordi Monjo en el 43, Jordi Roura en el 44, y Lluís Omedes en el 45. Jesús Gatell fue el que logró realizar la mejor manga y el que ha totalizado el mejor tiempo, quedando situado a 13"14 del vencedor" (*La Vanguardia*, 16 de febrer de 1968). Els possibles detalls positius de l'experiència van quedar en anècdota perquè no hi va haver cap iniciativa seriosa per fomentar la pràctica de luge a casa nostra. En canvi sí que es van establir els criteris per a la posada en marxa de dues pistes de gel a Madrid i Barcelona amb l'objectiu de fomentar el patinatge i l'hoquei sobre gel.

2.3.3. ESQUÍ ALPÍ: ELS PRIMERS DETALLS D'UN FUTUR CAMPIÓ OLÍMPIC

Completava aquest atípic equip un grup de set esquiadors encapçalats per Aurelio García, que a la desfilada inaugural va ser el banderer de la delegació espanyola, Luciano del Cacho, Secundino Rodríguez, el prometedor Francisco Fernández Ochoa, el més jove amb 17 anys, i els catalans Carles Adserà, Jordi Rodríguez i Antoni Campañà, persona molt vinculada a l'esport de la neu i a l'alta muntanya, fill del fotoperiodista del mateix nom del qual va agafar el relleu seguint la tradició familiar.

Els millors resultats van arribar a la prova d'eslàlom per a la qual, atès que hi havia 111 inscrits, es van efectuar dues eliminatòries. D'aquestes proves prèvies en van sortir els 51 participants de la final, i només 31 van acabar la prova. Aurelio García, que havia fet molt bon temps a les preliminars, va ser eliminat a la primera mànega, Carles Adserà va acabar en una meritòria 27ena posició, i el millor dels espanyols va ser el jove Francisco Fernández Ochoa amb un valuós 23è lloc, que ja va palesar detalls que li auguraven un gran futur esportiu com es confirmaria, quatre anys més tard a Sapporo'72, en proclamar-se campió olímpic d'aquesta especialitat. En el descens Campañà va marcar un bon temps mitjà que el podia situar entre els trenta primers, però una mala traçada el va fer perdre un temps preciós que, tot i acabar la prova, ja no va poder recuperar. Com a curiositat cal assenyalar que, malgrat no figurar en la base de dades del COE, com consta en diferents bases de dades i confirmen les cròniques de premsa, a l'eslàlom també hi va competir, el lleonès Secundino Rodríguez Rodríguez (1948-2015), que va quedar-ne eliminat a la segona volta.

III. MÈXIC'68: ELS PRIMERS JOCS A AMÈRICA LLATINA

A finals de la dècada dels quaranta, Mèxic va experimentar una etapa de gran creixement econòmic, que es consolidaria a les dues dècades següents i que internacionalment es va conèixer com 'el miracle mexicà'. En aquesta etapa les autoritats del país es van plantejar que una candidatura olímpica seria potencialment una de les millors apostes per promocionar internacionalment la imatge d'un Mèxic modern i en progrés, i que trenqués amb l'estereotip d'un país poc eficient i marcat per la corrupció. En aquesta direcció, l'abril del 1953, Mèxic va acollir la 58a Sessió del CIO i va assumir el repte d'organitzar la 2a edició dels incipients Jocs Panamericans celebrats durant el març del 1955. Malgrat tot, el juny d'aquell mateix any la seva candidatura als JJOO del 1960 no va reeixir, i fou la primera descartada en la votació per elegir seu que va tenir lloc a París en el decurs de la 50ena Sessió del CIO. En aquella ocasió Roma fou l'escollida en superar Lausana a l'escrutini final. A més de la mexicana, en les successives votacions van ser descartades les candidatures de Brussel·les, Budapest i Detroit. L'experiència, però, va ser més positiva del que es podia pensar, ja que el mateix Brundage era partidari que els Jocs se celebressin en un país de l'Amèrica Llatina i, sens dubte, tant per la situació econòmica com per l'estabilitat política, Mèxic era el país més ben posicionat. En una nova postulació per acollir els Jocs del 1968, la capital asteca va obtenir el vist i plau del moviment olímpic, en el transcurs de la 60ena Sessió del CIO que es va celebrar a la localitat alemanya de Baden-Baden. El 18 d'octubre del 1963, Mèxic fou l'escollida a la primera votació: va obtenir la majoria amb 30 vots, sumant-ne més que els rebuts per la resta d'aspirants (Detroit, Lyon i Buenos Aires).

3.1. L'OMBRA DEL BOICOT A MÈXIC'68

Durant la sessió del CIO celebrada a Grenoble, per un estret marge de vots (28 contra 25) es va aprovar deixar sense efecte la sanció contra Sud-àfrica que, per raó de la seva política d'apartheid racial, havia estat exclosa dels Jocs de Tòquio'64, i convidar aquest país a participar als Jocs de Mèxic'68. Escoltat l'informe de la comissió que va tractar el tema, el CIO va interpretar com una cessió del Comitè Olímpic de Sud-àfrica el compromís de presentar a Mèxic'68 un equip sense distinció racial; les autoritats sud-africanes es manifestaven disposades a que, a la cita mexicana, hi competissin esportistes negres en esports com la boxa o l'halterofília, si bé no modificarien les seves lleis en matèria racial. Atesa la transcendència del tema, es va fixar per al 15 de febrer una votació postal per tal que hi poguessin participar els membres absents. Una vegada escrutats els vots, la decisió va ser ratificada per 47 vots favorables i 15 en contra. La reacció dels comitès olímpics nacionals contraris a la presència de Sud-àfrica no es va fer esperar i, reunit

amb caràcter urgent, el Consell Superior de l'Esport Africà va decidir que si no hi havia rectificació, els països africans no acudirien a Mèxic. Davant la perillosa ombra del boicot seriós d'una quarantena de països, al qual també havien amenaçat de sumar-s'hi l'URSS i els atletes de color nord-americans, el CIO va reconsiderar la seva decisió i el 24 d'abril, després d'una nova votació postal va retirar la invitació a Sud-àfrica. La decisió, però, anava mes enllà ja que, mesos després, aniria seguida de l'exclusió de Sud-àfrica del moviment olímpic, ratificada el 1970.

3.2. LA PRIMERA VISITA DE LA TORXA A BARCELONA

Atès que, per primera vegada en la història dels Jocs, la torxa olímpica havia de travessar l'Atlàntic, quan van haver de dissenyar-ne el recorregut, els organitzadors van voler simbolitzar la unió de les cultures mediterrània i americana rememorant el primer viatge de Cristòfor Colom de l'any 1492. El comitè organitzador va preparar minuciosament el recorregut amb estreta col·laboració amb els comitès nacionals olímpics de Grècia, Itàlia i Espanya i el suport dels seus respectius governs. En aquest sentit cal destacar que, tal com reflecteix l'acta de la 64ena Sessió del CIO celebrada el 1966 a Roma, en nom del COE i del Govern espanyol el membre espanyol del CIO, Pedro Ybarra Mac-Mahón, va comprometre l'oferiment d'un vaixell de l'Armada per transportar la flama a través de l'oceà Atlàntic.

El 23 d'agost del 1968 el foc olímpic es va encendre seguint el ritual tradicional a Olímpia i després va anar fins a Atenes. De la capital grega va viatjar fins a Gènova, coneguda com la ciutat natal de Cristòfor Colom. Vuit dies després, el 31 d'agost, la flama va arribar per mar a Barcelona. Va ser rebuda al Portal de la Pau, on es troba ubicada la monumental estàtua del descobridor. Allà i al llarg del recorregut per la popular Rambla s'hi van concentrar milers de barcelonins per veure el pas de la torxa portada pels atletes Enrique Bondía i Alfons Gabernet fins la plaça Catalunya on tingué lloc l'acte central de recepció. En el decurs d'aquell acte, el president del COE, Joan Antoni Samaranch, en el seu parlament va destacar el fet que Barcelona hagués estat escollida com a porta d'entrada del foc olímpic en el seu itinerari espanyol, i, de forma premonitòria, va expressar el seu desig que la següent vegada que la flama olímpica arribés a la ciutat fos per quedar-s'hi i il·luminar uns JJOO a casa nostra. L'1 de setembre la torxa va deixar la ciutat després de fer un recorregut pels seus principals carrers fins a l'avinguda Diagonal, des d'on es va encaminar cap a Lleida.

Precisament a l'esmentada avinguda, a l'altura del carrer Tuset, es va produir un incident en explotar una de les torxes en el moment del relleu entre Miguel Mariana i l'exatleta olímpic Gregorio Rojo. Ambdós van patir lesions lleus a les mans i a la cara. No fou l'única ocasió en què es va produir aquest incident, ja que el combustible emprat era molt volàtil. La seva composició permetia una flama duradora, però a la vegada tenia l'inconvenient que, en determinades condicions, en el moment del relleu pel contacte entre les torxes, es podien produir deflagracions. Per evitar-ho, es va decidir que les torxes no contactessin directament.

EL COMBUSTIBLE DE LA >
TORXA ERA MOLT VOLÀTIL
I EN ALGUNA OCASIÓ EL
CONTACTE ENTRE ELS
RELLEUS PRODUÏA PETITES
EXPLOSIONS. LA PRIMERA VA
TENIR LLOC A L'AVINGUDA
DIAGONAL.

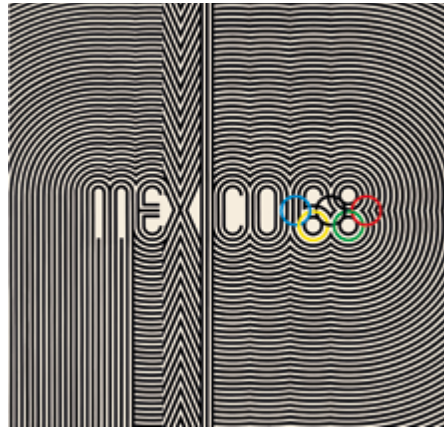
La flama olímpica va travessar durant onze dies la península, portada per 1.286 rellevistes en un recorregut que passava per Lleida, Saragossa, Medinaceli, Guadalajara, Alcalá de Henares, Madrid, Toledo, Naval Moral de la Mata, Trujillo, Mérida, Sevilla, Huelva i Palos de Moguer des d'on va embarcar en la corbeta *Princesa*. Camí del continent americà tal i com va fer Colom el 1492 en el seu primer viatge, també va fer una breu aturada a les Illes Canàries. La indumentària dels portadors era de color blanc, llevat de tres franges horitzontals a la samarreta de color verd, blanc i vermell i, al centre, la figura del colom de la pau, un dels símbols dels Jocs. Rebuda entusiàsticament a Veracruz el 6 d'octubre, abans d'arribar a la capital, la torxa portada per 865 rellevistes, va visitar llocs emblemàtics del país entre altres, la precolombina Teohotihuacan. Allà, la vigília de l'inici dels Jocs, hi va haver una cerimònia espectacular en què es va simbolitzar la fusió cultural entre mitologia i modernitat.

3.3. INNOVACIONS DE MÈXIC'68

3.3.1. SIMBOLOGIA INSPIRADA EN LA CULTURA PRECOLOMBINA

Igual que a Grenoble, els organitzadors de Mèxic'68 van buscar un símbol que s'identifiqués amb els Jocs. El símbol triat fou el jaguar roig, un animal associat a la cultura maia. Al conjunt monumental de Txitchen Itza, dins de la piràmide de Kukulkan, hi ha una pedra calcària de color vermell amb incrustacions de jade, que té forma de tron i que representa la figura d'un jaguar coneguda popularment com el 'Jaguar Maia'. Adaptada als temps actuals, la figura coneguda com "el trono-jaguar", portava un mocador groc al coll amb les anelles olímpiques i unes taques verdes en forma de flor contrastaven amb el seu color vermell. Tot i que se'l pot considerar un precedent oficiós del que seria una mascota olímpica, en no ser ni promocionat ni comercialitzat, va passar desapercbut. En canvi, sí que es va associar als Jocs 'la paloma de la paz' que figurava a la samarreta dels portadors de la torxa olímpica, com un missatge simbòlic de pau per a tots els països del món.

També cal destacar el disseny del logo i pictogrames que va consolidar l'ús del grafisme com a element de comunicació universal desenvolupant una singular imatge iconogràfica d'aquells Jocs. El cartell, els logos, els símbols i els pictogrames es van inspirar en l'art dels huitxols d'arrels precolombines, caracteritzat per la seva creativitat i accentuat cromatisme, alhora que s'harmonitzava allò tradicional amb la modernitat de l'op-art vigent en aquell moment. El programa d'identitat olímpica fou impulsat i dirigit pel president del comitè organitzador, l'enginyer i arquitecte Pedro Ramírez Vázquez i va tenir com a principals responsables, l'arquitecte Eduardo Terrazas, responsable del disseny urbà, el dissenyador Lance Winam i l'editora Bertrice Trueblood.

^ EL CARTELL DE MÈXIC'68. LES LÍNIES CORBES COMBINADES AMB "MÈXICO 68" I ELS ANELLS OLÍMPICS BUSCAVEN CREAR UN DISSENY DINÀMIC, INSPIRAT EN LES CULTURES PRECOLOMBINA I CONTEMPORÀNIA.

3.3.2. CERIMÒNIA D'INAUGURACIÓ: UNA DONA PER A LA HISTÒRIA

El 12 d'octubre 83.700 espectadors van assistir a la cerimònia inaugural que es va caracteritzar pel seu aire festiu i colorista. En el tradicional acte del traspàs de la bandera olímpica de Tòquio a Ciutat de Mèxic, va cridar l'atenció el contrast cultural de la serenor d'una cançó tradicional japonesa amb el ritme trepidant de la popular *Sandunga*. Va resultar espectacular l'enlairament de 40.000 globus de colors que estaven amagats per unes teles. Al so d'antics instruments precolombins, es va anunciar l'arribada del darrer relleu de la flama olímpica que, per primera vegada a la història, portava una dona: l'atleta Enriqueta Basilio. Vestida totalment de blanc, Enriqueta Basilio va ascendir majestuosament els 90 graons fins al pebeter. Quan l'atleta va traspasar la flama que il·luminaria els Jocs es va produir un esclat d'entusiasme. El maratonista Pablo Garrido va pronunciar el jurament olímpic en nom dels esportistes i la deixada anar de 10.000 coloms va cloure una cerimònia caracteritzada pel seu colorisme.

^ L'ATLETA MEXICANA ENRIQUETA BASILIO VA ENCENDRE EL PEBETER DELS JOCS D'ESTIU DE 1968. AIXÍ, ES VA CONVERTIR EN LA PRIMERA DONA A LA HISTÒRIA OLÍMPICA QUE VA ASSUMIR UN PAPER TAN SIGNIFICATIU.

< D'ESQUERRA
 A DRETA,
 PREPARATS PER
 A LA DESFILADA
 INAUGURAL:
 ELS NEDADORS
 SANTIAGO
 ESTEVA, MIQUEL
 TORRES, MARI
 PAU COROMINAS,
 JOSEP DURAN I
 EL WATERPOLISTA
 VICENS BRUGAT.

3.3.3. COMENÇA LA LLUITA CONTRA EL DOPATGE

La percepció d'un ús creixent de productes sospitosos de ser dopants per part dels atletes als JJOO de Roma i Tòquio van encendre els llums d'alarma. Fins llavors només s'havien fet alguns passos, tímids i insuficients, per tal de trobar els mitjans legals per fer front al dopatge. El primer va ser la posada en marxa del primer laboratori per controlar el dopatge, amb seu a Florència. Per la seva banda, l'any 1966 el CIO va crear una comissió mèdica amb la finalitat de vetllar per la salut dels esportistes, garantir la igualtat de condicions a l'hora de competir i preservar els principis ètics de l'esport. Aquesta comissió va elaborar la primera relació de productes prohibits que es va aprovar el 1967 a Teheran, en el decurs de la 65ena Sessió del Comitè i va establir, per primera vegada, que es farien controls aleatoris antidopatge a les proves olímpiques del 1968. En el primer annex de l'acte d'aquesta reunió hi figurava de forma genèrica el llistat de productes considerats dopants: alcohols, amfetamines, efedrina, cocaïna, vasodilatadors, opiacis i cànnabis així com els anabolitzants, tret que es consumissin per prescripció mèdica. Concretament, el mètode emprat va ser l'anàlisi d'orina mitjançant la cromatografia de gasos acoblada a l'espectrometria de masses. A Mèxic es van fer 667 proves, de les quals només una va donar resultat positiu; la del pentatleta suec Hans-Gunar Liljenwal per etanol. Aliè a la novetat dels controls, per combatre l'ansietat abans de la prova de tir, aquest atleta es va prendre "un parell de cerveses...". Considerat el primer cas de dopatge detectat en la història dels JJOO, la desqualificació de Liljnewall va implicar també que li retieassin la medalla de bronze aconseguida. Amb aquest cas es va iniciar un llarg llistat que ha anat augmentant a mesura que s'han perfeccionat els mètodes de detecció, fins a superar de llarg els dos centenars d'esportistes. Des d'aleshores i per raó del dopatge, el CIO ja ha retirat 145 medalles olímpiques, de les quals 49 eren d'or.

3.3.4. CRONOMETRATGE ELECTRÒNIC I AUTOMATITZAT

Per primera vegada, en tots els esports de lluita contra el cronòmetre es va donar caràcter oficial al sistema de cronometratge electrònic de forma automatitzada. Després d'un període d'experimentació a les competicions d'atletisme, es va introduir el sistema *photosprint*. Per aquest sistema es filmava els atletes en el moment de creuar la línia de meta, i, en mig minut es disposava d'una imatge que permetia resoldre sense dubtes l'ordre classificatori en cas d'una arribada ajustada, habitual en les proves de velocitat. A la natació es van incorporar els *touch pads*, uns panells amb sensors electrònics que, en tocar-los els nedadors amb la mà o els dits, aturaven el cronòmetre marcant el temps obtingut sense que hi intervinguessin els cronometradors, que tradicionalment ho feien de forma manual a peu de piscina. El sistema de cronometratge integrat va ser determinant a l'hora de permetre l'accés als resultats de forma quasi immediata així com la seva aparició als marcadors. A més, l'empresa Omega, cronometradora oficial dels Jocs, va instal·lar cinquanta-dos marcadors, el més gran a l'Estadi Olímpic, i va desplaçar quaranta-cinc tècnics experimentats acompanyats de vuit tones de material.

3.4. GESTES ESPORTIVES DE MÈXIC'68

3.4.1. UNA NOVA ERA PER A L'ATLETISME

La substitució de la tradicional pista de cendra per la de material sintètic va representar un canvi decisiu i radical per a l'atletisme. La nova pista composta d'un material porós a base d'asfalt, cautxú i materials plàstics, era absorbent i alhora resistent i, a més, suportava qualsevol situació climàtica. El seu color vermell també tenia una explicació: la seva resistència als raigs ultraviolats. L'empresa 3M que la va patentar li va donar el nom genèric de *tartan*, nom inspirat en la tradicional faldilla escocesa a quadres de colors vius que identifica els diferents clans. La denominació obeeia a un criteri comercial d'aquesta empresa que ja havia emprat altres paraules escoceses com a marca, per exemple, l'*scotch brite* (brillantor escocesa) per als seus famosos fregalls mundialment coneguts. A la pista de tartan de l'Estadio Azteca es van establir vint-i-dos nous rècords mundials, alguns dels quals, com els de 400 m i relleus 4x400 m, van trigar més de vint anys a ser superats. Especialment n'hi va haver dos que van marcar un abans i un després: per primera vegada un atleta, John Hines, va baixar dels 10 segons a la carrera dels 100 m (9.95), i el 'vol' de Bob Beamon a salt de llargada que va assolir uns estratosfèrics 8 m 90 cm que van trigar vint-i-tres anys a ser superats com a rècord del món. Cinquanta anys després i celebrades dotze edicions més dels Jocs, encara ara, el salt de Beamon continua essent el vigent rècord olímpic. La revolució tecnològica

a l'atletisme no va acabar aquí ja que a les curses s'hi va incorporar com a senyal de sortida la pistola sincronitzada amb altaveus; van aparèixer les perxes de fibra de vidre i els matalassos d'escuma per amortir la caiguda dels saltadors amb perxa i alçada. A més de la tecnologia, aquells Jocs també van donar-se a conèixer tècniques inèdites, com ara l'estil revolucionari del saltador nord-americà Dick Forsbury que, en superar els 2,24m, va establir un nou rècord olímpic de salt d'alçada. La novetat consistia en aproximar-se al llistó de forma transversal seguint una trajectòria corba fent la batuda d'esquena al llistó i superar-lo amb el braç més proper estès, arquejant el cos amb l'impuls de les cames. Un estil impensable quan el 'matalàs' per amortir la sortida del salt era la sorra en comptes de la goma escuma. Encara vigent a l'actualitat, el *Forsbury flop* es va imposar ràpidament deixant en desús el tradicional estil del rodet ventral.

3.4.2. LA REIVINDICACIÓ DELS DRETS CIVILS

Per la seva transcendència, la reivindicació dels drets civils va ser el fet més impactant d'aquells Jocs. El 16 d'octubre en el moment de rebre des del pòdium les medalles de la prova dels 200 m, dos atletes nord-americans negres van protagonitzar la protesta reivindicativa en favor de la igualtat dels drets civils més mediàtica. La seva imatge, descalços, amb el cap cot, braç alçat i tancant el puny de la mà amb un guant negre, mentre sonava l'himne nord-americà, va donar la volta al món. Era el símbol reivindicatiu del moviment *Black Power* en defensa dels drets de les persones afroamericanes. En van ser els protagonistes, el campió olímpic Tommie Smith i el seu company d'equip John Carlos, medalla de bronze. Aquell acte no fou una acció aïllada, ja que va tenir el suport de l'atleta australià Peter Norman, medalla de plata, que al seu xandall hi va lluir el distintiu del projecte olímpic pels drets humans, endegat pel sociòleg Harry Edwards, partidari que els atletes negres boicotejessin els Jocs del 1968, com a reivindicació dels seus drets. El mateix Norman, camí del pòdium, va suggerir a Smith i Carlos que es repartissin l'únic parell de guants de què disposaven. A la foto s'hi veu que Tommie Smith va alçar el braç dret i John Carlos va alçar l'esquerre. Aquella acció reivindicativa els va marcar per la resta de la vida, va comportar la seva immediata expulsió dels Jocs i els va fer objecte de menyspreu entre la societat nord-americana que els va marginar empenyent-los a una vida plena d'adversitats. Norman no va tenir millor sort, ja que també va partir moltes incomprensions. Transcorreguts els anys, el 2010, Carlos i Smith no varen dubtar a viatjar a Austràlia per donar el darrer adéu a Norman, aquell atleta que els va fer costat a Mèxic, assistint al seu funeral i portant, emocionats, el seu fèretre.

< ELS GUANYADORS
 DE LA CURSA
 DE RELLEUS DE
 4x400 M, ELS
 AFROAMERICANS
 VINCENT
 MATTHEWS, RON
 FREEMAN, LARRY
 JAMES I LEE
 EVANS, VAN
 APROFITAR EL
 LLIURAMENT DE
 MEDALLES PER
 PROTESTAR CONTRA
 LA SEGREGACIÓ
 RACIAL ALS EUA.

3.4.3. EL DESPERTAR DEL CONTINENT AFRICÀ

A principis de la dècada dels seixanta el continent africà va experimentar un profund canvi geopolític, especialment a l'Àfrica subsahariana, on una bona colla de països es van independitzar de l'imperi colonial britànic i francès. Si bé a Tòquio'64 la seva presència va ser testimonial, tret de la victòria de l'atleta etiop Abebe Bikila a la marató i l'aparició del tunisià Gamoudi, tanmateix a Mèxic es va iniciar la incontestable i perllongada hegemonia dels atletes africans a les proves de mig fons i de fons, és a dir a partir de la dels 800 m fins a la marató. De les sis proves, cinc medalles d'or van ser guanyades per atletes africans, excepte la dels 800 m. en què van obtenir l'argent, i van sumar onze medalles d'un total de setze possibles. Van tenir-hi un protagonisme especial els atletes kenyans, amb les victòries d'Amos Biwot als 3.000 m obstacles, Naftali Temu als 10.000 m, i Mamo Wolde a la marató. L'actuació de Kipchogge Keyno mereix un capítol a part. Es feia difícil imaginar que una setmana després de caure desmaiada quan li faltaven dues voltes per acabar la cursa dels 10.000 m, l'atleta kenyà es consagraria com un dels grans triomfadors dels Jocs. Kipchogge Keyno va arribar a Mèxic amb l'aval dels rècords mundials de 3.000 i 5.000 m, però arrossegant problemes biliars. Malgrat que els metges li van desaconsellar que participés a la cursa dels 10.000 m, ell ho va fer. En una setmana, del 13 al 20 d'octubre, Keyno va disputar sis curses i va guanyar una medalla d'argent als 5.000 m. Fou el primer africà campió olímpic de 1.500 m, iniciant així l'hegemonia africana en aquesta prova. Es pot dir que Keyno va posar Kenya al mapa esportiu. Des del 1999 i durant disset anys Keyno va presidir el Comitè Olímpic de Kenya.

3.4.4. LA NATACIÓ GUANYA PROTAGONISME

A proposta de la Federació Internacional de Natació (FINA) i amb caràcter experimental, el CIO va autoritzar que a Mèxic el programa de natació s'ampliés de divuit a vint-i-nou proves. Se n'incorporaven cinc en categoria masculina: els 200 m lliures, els 100 m esquena, papallona i braça i els 200 m estils, mentre que en la femenina se n'hi afegien sis: 200 i 800 m lliures, 100 m braça i els 200 m papallona, esquena i estils. Tot i els prejudicis inicials respecte als efectes negatius que podria provocar l'altura a nedadors i nedadores, les estades de preparació i adaptació de la majoria dels equips van donar un resultat molt positiu. La competició va ser tot un èxit, fins al punt que el nou programa de proves va adquirir caràcter permanent, de tal manera que la natació va esdevenir un dels esports estrella dels Jocs. A l'hora de donar el seu vist i plau el CIO només va posar una condició: que el nombre de nedadors per país no podria excedir els trenta-vuit. Com a conseqüència d'això, la FINA va establir unes marques mínimes que els nedadors havien d'assolir si un equip volia inscriure un segon i tercer representant en una mateixa prova.

3.4.5. DUES DONES QUE VAN DEIXAR EMPREMTA

Vera Caslavka. Aquesta gran gimnasta txeca va ser la gran dominadora de la competició gimnàstica, aconseguint quatre medalles d'or i dues d'argent. Amb la seva excel·lència Vera Caslavka (1942-2016) va guanyar-se el fervorós suport del públic, especialment en el seu exercici de terra que va acompanyar de música popular mexicana. A més, complint la promesa que es casarien a Mèxic si ella revalidava el títol olímpic individual i el seu promès disputava la final dels 1.500 m, Vera Caslavka i l'atleta Josef Odlozil, amb el suport de les autoritats mexicanes i envoltats de *mariachis*, van protagonitzar una espectacular i multitudinària boda a la catedral metropolitana de la capital mexicana. Malgrat els seus grans èxits esportius, el fet que la gimnasta es negués a rectificar el seu suport a la Primavera de Praga com li exigien les autoritats txeques, li van comportar el més absolut ostracisme durant deu anys. El 1979 com a moneda de canvi per poder continuar important petroli mexicà, les autoritats txeques li van permetre anar a Mèxic per entrenar les gimnastes mexicanes. Curiositat del destí, coincidint amb aquesta estada de tres anys a Mèxic, el matrimoni que ja arrossegava problemes, va decidir divorciar-se a la mateixa ciutat on s'havien casat. Amb l'arribada de la democràcia, Vera va ocupar diferents càrrecs esportius que la van portar a presidir el Comitè Olímpic de la República Txeca i el 1993 fou nomenada membre del CIO. La tràgica mort accidental de Josep Odlozil, arran d'una discussió amb el seu fill Martin, va marcar molt negativament el tram final de la vida de Vera. Afectada per estats depressius, va desaparèixer pràcticament de tota activitat pública fins la seva mort, esdevinguda el 2016.

◀ PODI DE LA
COMPETICIÓ
FEMENINA
INDIVIDUAL DE
GIMNÀSTICA
RÍTMICA AMB
LA GUANYADORA
TXECOSLOVACA
VERA CASLAVSKA
(CENTRE),
ACOMPAYADA PER
LES SOVIÈTIQUES
NATALYA
KUCHINSKAYA
I ZINAIDA
VORONINA.

Lia Manoliu va ser la primera dona que va participar en sis edicions consecutives dels JJOO i, a l'edat de 35 anys, la més veterana en assolir un or olímpic. La seva trajectòria com a llançadora de disc olímpica es va iniciar a Hèlsinki'52 amb un meritori sisè lloc, tot i tenir només 20 anys. Novena a Melbourne'56, va aconseguir la medalla de bronze a Roma'60, metall que va repetir a Tòquio'64. Havent complert els 35 anys, les autoritats esportives romaneses van considerar que ja era massa veterana i no la van incloure en els plans de preparació olímpica per a Mèxic'68. Lia Manoliu no es va rendir i durant mesos va preparar-se pel seu compte i això li va permetre guanyar-se la classificació per als seus cinquens Jocs. A Mèxic'68, Lia va aconseguir el seu triomf més valuós: va guanyar la medalla d'or en una final on la seva experiència va ser clau. Com que arrossegava problemes físics, els metges li van aconsellar que concentrés tot l'esforç en un únic llançament i així va ser com, en el primer intent, Lia va llançar el disc a 58,28 m. L'aparició de la pluja va dificultar l'obtenció de bones marques i ni tan sols l'alemanya oriental Liesel Westermann va poder superar-la, malgrat que mesos abans havia estat la primera en passar la barrera dels 60 m. Finalment, amb 40 anys, a Munic'72, Lia va cloure el seu llarg cicle olímpic convertint-se en la primera dona que havia participat en sis edicions consecutives dels Jocs. Un cop retirada de la competició, avalada per la seva sòlida formació acadèmica d'enginyera elèctrica i el seu domini de llengües, va mantenir la seva relació amb l'esport com a dirigent esportiva fins arribar a la presidència del Comitè Olímpic de Romania.

3.4.6. APUNTS I CURIOSITATS

La Vila Olímpica va obrir les seves portes un mes abans de l'inici dels Jocs per tal de facilitar l'aclimatació dels esportistes. Així ho van acordar els organitzadors i el CIO modificant el termini habitual de quinze dies previs. Tot i que la inauguració oficial de la Vila va ser el 17 de setembre, cinc dies abans, el 12, es van obrir les portes i van entrar-hi els primers atletes, entre els quals els nedadors espanyols que com d'altres van avançar el viatge per tal d'aconseguir una millor adaptació a l'altura.

Quatre germans olímpics. Els germans Enrique, Ricardo, Luis i Raúl Duarte, que formaven part de l'equip peruà de basquetbol que va competir a Tòquio 1964, van passar a la història olímpica pel fet de protagonitzar el primer cas de quatre germans competint en uns mateixos Jocs i, encara potser més difícil, practicant el mateix esport. Tot i aquest precedent, va tenir molta més transcendència mediàtica el fet que a Mèxic'68 es donés un segon cas de germans, els ciclistes suecs Gosta, Sture, Thomas i Erik Pettersson que van aconseguir la medalla d'argent a la contrarellotge per equips. Durant la dècada dels seixanta, els quatre germans suecs foren els grans dominadors d'aquesta especialitat perquè van assolir tres títols mundials consecutius (1967-69) a més de l'argent a Mèxic; a Tòquio, tres d'ells ja havien guanyat el bronze. L'any 1970, els Pettersson es van passar en bloc al professionalisme; va destacar-hi especialment Gosta, que va ser tercer al Tour d'aquell any i va guanyar el Giro del 1971.

Joc net. a la competició de rem. L'equip alemany d'outrigger de vuit era el gran favorit per guanyar la final, però Ronald Bôse, un dels seus components, el dia abans es va indisposar. Això va obligar els tècnics alemanys a improvisar-ne l'obligada substitució. Analitzades les característiques de la prova, van decidir que el lloc l'ocupés Nicolas Ott, un dels components de l'outrigger de quatre amb timoner, que ja havia acabat la seva participació. La decisió va ser un encert: el vuit alemany va fer bo el pronòstic i va guanyar la medalla d'or, superant en 98 centèsimes els neozelandesos. Acabat l'acte de lliurament de medalles, Ott va entregar la seva medalla a Bôse perquè va entendre que la medalla li pertanyia, ja que havia entrenat molts mesos per aconseguir-la i ell només havia participat en una regata. Aquest gest no va passar desapercebut i el Comitè Olímpic Alemany li va lliurar una reproducció de la medalla que tan generosament havia cedit al seu company; un gest que, mesos després, també mereixeria un diploma de reconeixement dels premis Fair Play.

Els valors. Quan ja havia acabat la cerimònia de lliurament de medalles de la maratò i quasi vint minuts després que hagués arribat el que semblava el darrer classificat, el públic que es disposava a abandonar l'estadi va ser alertat per un brogit de sirenes i l'avís per megafonia que un atleta s'acostava a l'estadi. Instants després, tothom quedava bocabadat en veure entrar un atleta alt i prim que avançava amb evidents gestos de

dolor en un darrer esforç per creuar la meta. La sorpresa es va transformar en una gran ovació, que el va acompanyar els últims metres i li va donar la força necessària per acabar la marató arribant en 57è i darrer lloc, a una hora i cinc minuts del vencedor, que havia estat l'atleta etiop Mamo Wolde. L'atleta en qüestió era el campió africà John Stephan Akhwari, de Tanzània, que malgrat haver tingut una caiguda en el tram inicial de la prova, i haver-se fet mal al genoll i patir un fort cop a l'espatlla, va tenir l'esperit de sacrifici d'acabar la prova. Quan li van preguntar per què no havia abandonat va contestar: "El meu país no va enviar-me a 5.000 milles de distància per començar la carrera sinó per acabar-la". Sempre quedarà el dubte del que podria haver aconseguit en el cas de competir en condicions, però és evident que, per la seva marca, hauria pogut estar entre els millors, com ho acredita el fet que dos anys després es classificà en el cinquè lloc als Jocs de la Commonwealth (2'15'05).

3.5. EL PETIT, PERÒ VALUÓS, SALT DE QUALITAT D'ESPANYA

El Comitè Olímpic Espanyol va presentar un equip format per 122 esportistes, dels quals només dues eren dones, que van competir en dotze esports i van participar en quaranta-sis proves. El fet que la delegació superés el centenar d'esportistes s'explica perquè, quatre de les disciplines corresponien a esports d'equip: basquetbol, futbol, hockey i waterpolo, en els quals hi havia una destacada presència d'esportistes catalans, especialment als d'hockey i waterpolo, però també en basquetbol i futbol. A nivell individual, la presència d'esportistes catalans també va ser nombrosa a natació i, amb menor grau, a rem, tir i vela. Es pot dir que els clubs catalans aportaven un terç de la delegació del COE. Tot i no aconseguir cap medalla, l'esport espanyol va donar els primers indicis de la seva progressió, fruit en bona mesura de l'impuls de la política endegada mesos abans per Joan Antoni Samaranch com a nou màxim responsable esportiu. Va ser tota una novetat la presència d'atletes i nedadors en algunes finals, tot i que la delegació espanyola només obtingués tres diplomes: els cinquens llocs de l'equip de futbol i del nedador Santiago Esteva en els 200 m esquena i el sisè de la selecció d'hockey. Malgrat no obtenir diploma (fins al 1984 només es donava als sis primers classificats), també van ser finalistes la nedadora Maria Pau Corominas, setena als 200 m esquena, i l'equip de relleus format per Santi Esteva, Josep Duran, José Antonio Chicoy i Arturo Lang Lengton, vuitè als 4x200 m estils. Pel que fa als equips, cal destacar el setè lloc de la selecció de basquetbol. També van competir com a finalistes els atletes Ignacio Sola, novè al salt de perxa, Luis Maria Garriga, onzè al salt d'alçada, i el dotzè lloc de Luis Felipe Areta al triple salt i de Javier Álvarez Salgado als 3.000 m obstacles. Així mateix va merèixer un notable el novè lloc del tirador Jaume Blades a la modalitat de fossa olímpica. En canvi, sí que va ser molt destacada la presència dels pelotaris i tennistes en els dos esports

de demostració, la pilota i el tennis, en els quals curiosament Espanya va ser el país que més medalles va obtenir: set en total, quatre en pilota i tres en tennis. En tractar-se d'esports de demostració, però, els podis tenien un caràcter estrictament testimonial i sense efectes pel que fa al medaller dels Jocs. A l'hora de fer balanç, l'edició de *El Mundo Deportivo* del 30 d'octubre de 1968 es feia ressò de les declaracions del president del COE Joan Antoni Samaranch a la tornada dels participants olímpics espanyols: "Es para estar contentos pero no satisfechos del todo. Natación y atletismo han superado las esperanzas que se tenían, se ha cumplido en los deportes de equipo, pero en otras especialidades hemos estado por debajo del nuestro nivel."

3.5.1. UN DIA PER RECORDAR A L'ESPORT FEMENÍ ESPANYOL

El 25 d'octubre del 1968, Maria Pau Corominas es va convertir en la primera esportista espanyola que va disputar una final olímpica, la dels 200 m esquena en la qual es va classificar en setena posició amb un temps de 2 minuts 33 segons 9 dècimes. Tota una gesta si tenim en compte que la participació femenina a l'equip espanyol dels Jocs de Mèxic'68 era tan sols de dues dones, és a dir, no arribava al 2 % del total. Aquella final fou un petit, però alhora gran pas per a la projecció de l'esport femení a Espanya. El camí fou lent i va estar ple d'obstacles, tanmateix, a Barcelona'92 es va produir un autèntic esclat, ja que quatre de les tretze medalles d'or guanyades per Espanya les van aconseguir esportistes espanyoles. També mereix especial menció el cinquè lloc de Santiago Esteva als 200 m esquena a només tres dècimes del seu company d'estudis Gary Hall, en una prova dominada pel fantàstic nedador alemany oriental Roland Matthes. Com ja s'ha dit, els nedadors van disputar una tercera final, la de relleus 4x100 m estils, deixant fora seleccions com ara la de Gran Bretanya, Itàlia, Suècia, Hongria o Brasil. L'excel·lent actuació dels nedadors fou el resultat de la planificació, una circumstància poc freqüent en aquells temps a l'esport espanyol. Amb la finalitat d'adaptar-se a l'altitud de la capital mexicana, l'equip s'hi va desplaçar un mes abans de l'inici dels Jocs. Fou com un oasi en el desert i encara van haver de passar dotze anys més perquè a Moscou'80, David López Zubero (nascut als Estats Units) assolís el bronze als 100 m esquena, la primera medalla olímpica de la natació espanyola.

3.5.2. EL PRIMER RÈCORD OLÍMPIC D'UN ESPORTISTA ESPANYOL

La introducció de les perxes de fibra de carboni va significar tota una revolució a la final de salt de perxa, en la qual fins a onze atletes van superar progressivament el rècord olímpic en diferents alçades. La combinació entre nou material i altura va fer que el llistó del rècord olímpic pugés 30 cm respecte als 5,10 m establerts pel nord-americà Fred Hansen a Tòquio'64. Per circumstàncies de la competició, Ignacio Sola fou el primer saltador en atacar els 5,15 m i els va superar, i així es va convertir en el primer espanyol que va batre un rècord olímpic. Va ser una situació tan inoblidable com efímera que va durar poc més de mitja hora, ja que Sola no va poder superar el llistó col·locat a 5,20 m fins al tercer i darrer intent establint, així, un nou rècord estatal. Tanmateix, el navarrès ja no va poder amb els 5,25 m i va acabar novè en una prova que va guanyar el nord-americà Bob Seagran amb 5,40 m, gràcies al menor nombre de salts nuls respecte de l'alemany federal Schiprowski i l'alemany oriental Nordwing.

3.5.3. BON PAPER EN ELS ESPORTS D'EQUIP

Va ser molt meritori el fet que hi hagués presència espanyola en quatre dels cinc esports d'equip: futbol, basquetbol, hockey i waterpolo. Des de la dolorosa eliminació a Amsterdam'28, en què va ser golejat per Itàlia en el partit de desempat per accedir a semifinals, el futbol espanyol va estar quatre dècades absent del torneig olímpic. Una selecció espanyola amateur, tot i que molts dels seus components ja pertanyien o jugaven a clubs de la primera divisió, però no com a professionals. Classificat després d'eliminar Gran Bretanya, a Mèxic'68 l'equip espanyol va completar una bona primera fase, superant Brasil per la mínima, guanyant Nigèria i, ja classificat, empatant amb Japó. Malgrat no haver encaixat cap gol en els tres partits disputats, en l'encreuament de quarts de final, la selecció espanyola va ser eliminada sense discussió pels amfitrions, quedant en cinquè lloc. Pel que fa al basquetbol, absent dels Jocs de Tòquio'64, la selecció espanyola va aconseguir la plaça olímpica en un angoixant torneig preolímpic que es va haver de resoldre aplicant el *basket-average* per raó del triple empat entre Polònia, Espanya i Uruguai. En base als resultats d'aquestes tres seleccions, es van classificar polonesos i espanyols, aquests últims per tan sols un basquet de diferència en detriment dels uruguaians. En aquests Jocs va iniciar-se la llarga etapa d'Antonio Diaz Miguel al capdavant de selecció fins a Barcelona'92. Els basquetbolistes espanyols no van desaprovechar l'ocasió i van fer un molt bon torneig. A la primera fase, quatre victòries i tres derrotes, davant de potències com Estats Units, Iugoslàvia i Itàlia, van situar Espanya en la lluita pel cinquè lloc. Una polèmica derrota per la mínima enfront dels mexicans es va compensar amb una brillant victòria sobre els italians que va significar un meritori setè lloc.

També el waterpolo espanyol tornava a uns Jocs després d'una llarga absència. Des de la seva darrera participació a Hèlsinki'52, s'havia perdut tres cites olímpiques consecutives: Melbourne'56, per raó de l'absurd boicot decidit pel govern franquista; Roma'60, en ser eliminat per França en el partit de classificació, i Tòquio'64, cita a la qual es va renunciar per raons econòmiques. A Mèxic'68 es va fer palès el lògic retrocés degut a la llarga absència i a la poca familiaritat amb un format de competició nou. Ambdós factors van fer que, a la primera fase, l'equip espanyol perdés cinc partits i només pogués aconseguir un empat. Per tant, va haver de disputar la fase pel novè lloc que obtindria gràcies a les seves dues úniques victòries. Des de llavors, el waterpolo espanyol ha tingut una trajectòria progressiva que l'ha situat en dues finals olímpiques, i a guanyar-ne una, assolint el cim de la medalla d'or a Atlanta'96: ha estat present en tots els JJOO des de Mont-real'76 fins als de Londres del 2012.

Pel que fa a l'hockey, després de fregar la medalla de bronze a Tòquio'64, a Mèxic'68 els dos empats inicials de la selecció amb Japó i RDA van condicionar la resta del torneig. Les derrotes enfront l'Índia i Alemanya, van apartar l'equip espanyol de les semifinals i va passar a disputar la fase del cinquè al vuitè lloc als equips de Nigèria i Holanda.

3.5.4. EL PARTIT QUE SEMBLAVA NO TENIR FI

El partit pel cinquè lloc entre les seleccions d'Espanya i Holanda ha passat a la història olímpica i de l'hockey com el partit més llarg mai disputat. El temps reglamentari va acabar amb empat a 0, tot i que a pocs minuts del final es va anul·lar de forma discutible un gol a l'equip espanyol que hauria evitat el temps afegit.

LA SELECCIÓ >
D' HOCKEY,
CONCENTRADA A LA
VALL PIRINENCA
DE NÚRIA (DE
CARA A ADAPTAR-
SE A L'ALTITUD
DE LA CAPITAL
MEXICANA), A
PUNT DE COMENÇAR
UN PARTIT
AMISTÓS AMB
FRANÇA.

D'acord amb el reglament llavors vigent, per resoldre un guanyador calia disputar una pròrroga de 15 minuts, dividida en dos temps de set minuts i mig. El temps extra no va servir de res, l'empat continuava inamovible i així va continuar fins al final de la quarta pròrroga. És a dir que s'havien jugat 60 minuts addicionals als 70 de la durada habitual del partit, i tot això a 2000 m d'alçada. Els jugadors estaven esgotats i els delegats d'ambdós equips i el jurat tècnic van acordar que se'n jugaria una prolongació més i en el cas de persistir l'empat, compartirien el cinquè lloc. Quan tot semblava confirmar que el partit no tindria guanyador, a quinze segons del final, l'holandès Thole va aconseguir el gol que donava la victòria al seu equip. El partit va durar 144 minuts i si s'hi afegeixen els descansos, va acabar pràcticament tres hores després del seu inici. Arran d'aquesta insòlita situació, la Federació Internacional d'Hockey va decidir que, en cas de persistir l'empat una vegada disputada la pròrroga, el guanyador del partit es resolria amb el llançament de *penalties-strock*. Per cert, cal dir que el porter suplent de l'equip espanyol era Leandre Negre, que arribaria a presidir la Federació Internacional d'Hockey del 2010 al 2016. Durant el seu mandat es va introduir el videoarbitratge i els *shoot-out* en comptes dels *penalties-strock* per resoldre el guanyador d'una eliminatòria quan acaba amb empat.

3.5.5. ÈXIT ALS ESPORTS DE DEMOSTRACIÓ

Tennis i pilota van ser els esports de demostració dels Jocs del 1968. Apartat del programa olímpic després dels Jocs de París'24 per raó de les desavinences entre el CIO i la Federació Internacional de Tennis a l'hora d'organitzar el torneig olímpic, a finals de la dècada dels cinquanta el tennis va iniciar un acostament al CIO per tal de tornar a ser esport olímpic, així és com, el 1964, en el decurs de la 62ena Sessió del CIO celebrada a Tòquio, es va donar el primer pas per a un futur retorn del tennis al món olímpic. El gran problema radicava en la seva professionalització, però curiosament va coincidir amb el moment en què s'iniciava l'anomenada era *open* que eliminava la quasi inexistent línia que separava els tennistes professionals dels amateurs. A la ciutat mexicana de Guadalajara s'hi va celebrar un torneig de demostració, en el qual hi van participar quaranta-sis tenistes de quinze països. Es tractava d'un torneig amb categoria individual i de dobles masculí i femení i un de dobles mixtos. Posteriorment, una part d'aquests tenistes participarien en un altre torneig d'exhibició a Ciutat de Mèxic. Entre els tennistes més destacats hi havia el mexicà Rafael Osuna, l'italià Nicola Pietrangelli, l'alemany Ingo Buding, el nord-americà Herb Fitzgibbon, i per part espanyola, Joan Gisbert, Manolo Santana, i Manuel Orantes. El dos Manolos van arribar a la final d'aquest torneig que va guanyar Santana imposant-se en cinc sets al que seria el seu hereu tennístic. De la seva banda, Joan Gisbert, eliminat a quarts de final, fent equip amb Santana; van perdre en tres sets la final de dobles davant els ídols locals, Rafael Osuna i Vicente Zarazúa.

Pel que fa a la pilota, hi van participar els països amb més tradició en aquest esport com són Argentina, Mèxic, Uruguai, Estats Units, Filipines, França i Espanya. Els pelotaris espanyols van tenir una actuació lluïda i van assolir quatre pòdiums: el tercer lloc al frontó, el segon en paleta de cuir i guanyadors en les modalitats de pilota a mà i jai-alai o "cesta punta", especialitat en la qual els germans barcelonins Josep Maria i Eduard Mirapeix, guanyadors dels sis partits disputats, van acreditar la seva condició de triples subcampions mundials. Al palmarès dels germans Mirapeix, a més de nombrosos campionats estatals, cal afegir-hi dues Copes del Món (1966-69).

3.5.6. JUTGES I ÀRBITRES

També va ser notable la presència als Jocs de jutges i àrbitres espanyols que, poc a poc, s'anaven guanyant un merescut prestigi en l'àmbit internacional. Així, és com vint-i-sis van ser inclosos en el panells arbitrals de les diferents federacions internacionals: Santiago Fernández (bàsquet), Juan Rial (boxa), Mariano Medina Iglesias (futbol), Francisco Carbonell, Jesús Diez Pinillos, J. Delas, Francisco Félix, Juan Ferrer, Enzo García Arias, Amadeo Lloris, Miguel Manrique, Juan Martínez, C. Quintana, José Luis Villaverde i Fernando Vizcaíno (esgrima); Pau Negre, Leandro Jover i Jaume Salvatella (hockey); Enrique Ugarte, Juan Sierra i Joaquim Morera (natació), Hernando Calleja (piragüisme), Leopoldo Vives (rem), Mateo Manguillot i Tomás Batallé (waterpolo) i Juan Manuel de Zubiria (vela).

IV. BANC DE DADES

CRONOLOGIA DEL 1968		
MÓN	MES	ESPANYA
<p>Guerra de Vietnam: ofensiva del Tet.</p> <p>Comença l'anomenada Primavera de Praga.</p> <p>El Dr. Barnard fa el segon transplament de cor.</p>	gener	Neix Felip de Borbó, Príncep d'Astúries i hereu de la Corona Espanyola.
<p>JOCS OLÍMPICS D'HIVERN A GRENOBLE</p> <p>S'estrena la pel·lícula <i>Planet of the Apes</i> (El planeta dels simis).</p>	febrer	<p>S'autoritza l'ensenyament de l'euskera a les escoles públiques de Donostia.</p> <p>Gabino Moral guanya el premi rècord de la quiniela futbolística: 30.207.744 pessetes.</p>
<p>Guerra Vietnam: Matança de Mi Lay.</p> <p>Maig francès: comença la revolta estudiantil.</p>	març	
<p>Assassinat del pacifista Martin Luther King, defensor dels drets civils i de la integració racial.</p> <p>Proves atòmiques al desert de Nevada.</p> <p>Estrena pel·lícula 2001 <i>A Space Odyssey</i> (2001: Odissea de l'espai).</p>	abril	Representant TVE, Massiel guanya el festival d'Eurovisió amb la cançó <i>La, la, la</i> .
<p>França: vaga general de la qual en resulta l'augment del 35% del salari mínim. Anomenat Maig francès, es converteix en un moviment que s'expandeix a molts països.</p>	maig	<p>Multitudinari recital de Raimon a la Universitat Complutense de Madrid que acaba amb una forta repressió policial.</p> <p>Reus Esportiu, campió d'Europa d'hoquei patins.</p>
<p>EUA: assassinat de Robert Kennedy, candidat demòcrata a la presidència.</p> <p>Tragèdia a la porta 12 de l'estadi Antonio Liberti de Buenos Aires. Moren 72 seguidors de Boca Juniors.</p>	juny	<p>Tancament durant quatre mesos del diari <i>Madrid</i> per raó de la seva dinàmica aperturista.</p> <p>ETA comet el seu primer atemptat mortal assassinant el guàrdia civil Jose Antonio Pardines.</p>

El Papa Pau VI publica l'encíclica <i>Humanae Vitae</i> , contrària als anticonceptius.	juliol	Futbol: el FC Barcelona es proclama campió de Copa guanyant 1-0 al Real Madrid a l'estadi Santiago Bernabéu.
A Mèxic comencen les protestes estudiantils.		
Forces militars del Pacte de Varsòvia liderades per l'URSS ocupen Txecoslovàquia per sufocar la Primavera de Praga	agost	Arran del segon atemptat mortal d'ETA, es decreta l'estat d'excepció a Guipúscoa durant dos mesos.
El Beatles presenten la seva cançó <i>Hey Jude</i> .		
	setembre	
Mèxic: una manifestació de 10.000 estudiants a la Plaza de las Tres Culturas, és reprimida a trets provocant una matança, amb centenars de morts.	octubre	Guinea Equatorial, Fernando Poo i Rio Muni s'independitzen d'Espanya.
JOCS OLÍMPICS D'ESTIU A MÈXICO DF		
Nixon és elegit president dels EUA	novembre	Espanya és elegida membre del Consell de Seguretat de les Nacions Unides.
Xina: Revolució Cultural, Mao Zedong ordena 'reeducació al camp' dels joves de la ciutat.		
Premi Nobel de la Pau a l'advocat i jurista francès René Cassin, pare de la Declaració Universal dels Drets Humans.	desembre	Les Nacions Unides demanen a la Gran Bretanya que descolonitzi Gibraltar.
L'Apol·lo VIII és la primera nau espacial tripulada que entra a l'òrbita de la Lluna.		
		Boxa: José Legrá es proclama campió del món del pes ploma pel Consell Mundial de Boxa.

GRENOBLE / Del 6 al 18 de febrer de 1968

37 Països	Hi debuta Marroc i, per primera vegada, RFA i RDA hi participen per separat.
1.158 esportistes	947 homes i 211 dones.
6 esports	10 disciplines i 35 proves.
Últim rellevista	Alain Calmat (patinatge artístic).
Jurament olímpic	Leo Lacroix (esquí alpí).
Inaugura els Jocs	Charles De Gaulle, president de la República Francesa.

ELS RESULTATS ESPANYOLS A GRENOBLE 1968

ESQUÍ ALPÍ

Carles Adserà Puig	eslàlom	27è
Antonio Campaña Capella	descens / esl. gegant	52è / 44è
Luciano del Cacho Royo	descens	39è
Aurelio García Oliver	eslàlom / descens / esl. gegant	DNF / 32è
Francisco Fernández Ochoa	eslàlom / descens / esl. gegant	23è / 38è / 39è
Jordi Rodríguez Girona	esl. gegant	59è
Secundino Rodríguez Rodríguez	eslàlom	sèries

BOB

Josep M. Palomo i José Manuel Pérez	bob de 2	17è
Eugeni Baturone i Maximiliano Jones	bob de 2	13è
Guillermo Rosal, Néstor Alonso, Antonio Marín i J.M. Pérez	bob de 4	19è
Víctor Palomo, Josep Clot, E. Baturone i M. Jones	bob de 4	18è

LUGE

Jordi Gatell Margarit	individual	42è
Jordi Roura Bonet	individual	44è
Jordi Monjó Borget	individual	43è
Lluís Omedes Calonge	individual	45è

MÈXIC / Del 12 al 27 d'octubre de 1968

112 Països	Debuten: Barbados, El Salvador, Guinea, Hondures, Hondures Britànica, Illes Verges, Kuwait, Nicaragua, Paraguai, República Centreafricana, RDA, Congo i Sierra Leone.
5.558 esportistes	4.775 homes i 783 dones.
20 esports	26 disciplines i 172 proves (més 2 esports de demostració).
Últim rellevista	Enriqueta Basilio (atletisme).
Jurament olímpic	Pablo Garrido (atletisme).
Inaugura els Jocs	Gustavo Díaz Ordaz, president dels Estats Units Mexicans.

ELS RESULTATS ESPANYOLS A MÈXIC 1968

ATLETISME

Ignacio Sola	salt de perxa	9è
Javier Álvarez Salgado	3000 m obstacles	11è
Luis María Garriga	salt d'alçada	9è
Luis Felipe Areta	triple salt	12è
José Luis Martínez	llançament de martell	18è (qual.)
Carlos Pérez	marató	33è
Mariano Haro	3000 m obstacles	sèries
Jorge González	1500 m	sèries
Ramón Magariños	400 m	sèries
José Luis Sánchez Paraiso	100 m	sèries

BASQUETBOL

7è

Vicente Ramos, Juan A. Martínez, Jesús Codina, Emiliano Rodríguez, Francesc Buscató, Antonio Nava, Clyford Luyk, Alfonso Martínez, Enric Margall, Lorenzo Alocén i Juan Carlos Santiago.

48-81 Estats Units	108-79 Filipines	88-82 Panamà	65-51 Senegal	86-62 Puerto Rico
79-92 Iugoslàvia	69-80 Itàlia		72-73 Mèxic	88-72 Itàlia

BOXA		
José Manuel Durán	welter	8ens final
Ramiro Suárez	gall	2a ronda
Andrés Martín	ploma	2a ronda
Marcos Chinaa	lleuger	1a ronda
Mariano Pérez	semi lleuger	2a ronda
Moisés Fajardo	semipesant	2a ronda

CICLISME		
Nemesio Jiménez	contrarellotge equips	12è
José González Linares	contrarellotge equips	12è
José Gómez Moral	contrarellotge / ruta	12è / 16è
Miguel María Lasa	contrarellotge / ruta	12è / 42è
Luis Zubero	ruta	28è
Agustín Tamames	ruta	retirat
Daniel Yuste	pista-persecució	13è

FUTBOL		6è	
Andrés Mendieta, Pedro Valentín Mora, Gregorio Benito, Francisco Espíldora, José García Corral, Miguel Ángel Ochoa, Isidro Sala Puigdevall, Juan Manuel Asensi, Javier Ciáurriz, José María Igartua, Rafael Jaén, Ramón Alfonseda, Rafael Alcaide Crespín, José Antonio Barrios, Juan Fernández Vilela, José Luis Garzón, Toni Grande, Gerardo Ortega de Francisco i Fernando Ortuño.			
1-0 Brasil	3-0 Nigèria	0-0 Japó	0-2 Mèxic

HOCKEY				6è
Carlos del Coso, Antoni Nogués, Julio Solaun, José Sallés, Josep Antoni Dinarés, Narcís Ventalló, Agustín Masaña, Juan Quintana, Francesc Amat, Jordi Fàbregas, Jorge Vidal, Josep Colomer, Joan Amat, Francesc Fàbregas, Juan José Alvear, Leandro Negre, Rafael Camiña i Pere Amat.				
1-1 RDA	0-0 Japó	2-0 Bèlgica	0-1 Índia	3-0 Mèxic
0-2 RFA	1-1 Nova Zelanda	2-1 Kenya		0-1 Holanda

NATACIÓ

Santiago Esteva	200 m esquena	5è
	100 m esquena	sèries
José A. Chicoy	100 m lliures	sèries
Joan Fortuny	200 m estils	sèries
Arturo Lang Lenton	100 m papallona	sèries
Jaime Monzó	200 m esquena	sèries
Josep Duran	100 m esquena	sèries
	200 m esquena	
Miquel Torres	400 m estils	sèries
Antoni Corell	1500 m lliure	sèries
J.A. Chicoy, J. Fortuny i Martínez Martel	4x100 m lliures	sèries
S. Esteva, Chicoy, Duran, i Lang Lenton	4x100 m estils	8è
J.A. Chicoy, J. Fortuny S.Esteva i Martínez	4x200 m	sèries
Mari Pau Corominas	100 m esquena	sèries
	200 m esquena	7è
Pilar Von Carsten	200 m estils	sèries

PIRAGÜISME I REM

José Perurena, Ángel Villar, Gerardo López i Pedro Cuesta.	K4-1000	repesca
Filiberto Marco, Ángel Urrutia i Miguel Solano.	Dos amb timoner	repesca

TIR OLÍMPIC

Jaume Bladas	fossa olímpica	9è
Josep Cusí		14è
Miguel Marina	skeet	12è
José Luis Martínez		36è
Jaime González Chas	pistola 25 m	31è
Emilio Álava		45è
José Amedo	pistola 50 m	33è
Juan García		41è
Luis del Cerro	carrabina 3 posicions	42è
Josep M. Pigrau		46è
José Luis Calvo	carrabina 3 estès	45è
José del Villar		82è

VELA

Manuel Baiget, Eugenio Jaúdenes i Àngel Riveras.	Dragó	21ens
Félix Gancedo i Félix Fernández de Córdoba.	470	11ens
Juan Manuel Alonso Allende i Juan María Alonso Aznar.	Star	18ens
Juan Sirvent	Finn	27è

WATERPOLO

Luis Bestit, Jordi Borrell, V. Brugat, Agustí Codera, Joan Jané, Lolo Ibern, Fermí Mas, Luis Meya, Josep Padrós, Joan Rubio i Santiago Zubioca.			
3-5 RFA	7-10 Estats Units	1-7 Hongria	0-5 URSS
6-6 Brasil	3-4 Cuba	5-0 Japó	7-6 RFA

ESPORTS DEMOSTRACIÓ

PILOTA		TENNIS	
Pilota mà	Domingo Sacristan, Antonio Basabe Bernardo Iruzubieta, Florentino Es- quisabel (or) Cesta punta: Eduard Mirapeix i Josep M.	Individual	Manolo Santana (or) Manuel Orantes (plata) Joan Gisbert (quarts de final)
Cesta punta	Eduard Mirapeix i Josep M. Mirapeix (or).		
Paleta cuir	Fernando Casado, Jesús Reyzabal, Alberto Ancizu i Francisco Caballero (plata).	Dobles	Santana i Gisbert (plata)
Frontó	Federico Garraus Jose Lersundi (bronze).		